

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल)

नियम, १९६१

(दिनांक १ सप्टेंबर १९८७ पर्यंत सुधारित)

अनुक्रमणिका

अनुक्रमांक (१)	नियम (२)	नियमाचे नाव (३)	पृष्ठ क्रमांक (४)
१	१	संक्षिप्त नाव व प्रारंभ.	४५
२	२	व्याख्या.	४५
३	३	शासकीय कर्मचाऱ्याने मोफत वैद्यकीय परिचर्येसाठी खर्च केलेल्या एखाद्या रकमेची वैद्यकीय प्रतिपूर्ती.	५१
४	४	सर्वात जवळच्या शासकीय वैद्यकीय अधिकाऱ्याने केलेली वैद्यकीय देखभाल आणि त्यांना अनुज्ञेय असलेला प्रवास भत्ता व फी आणि त्यासाठी शासकीय कर्मचाऱ्याचा प्रवास भत्ता.	५२
५	५	रुग्ण जेथे आजारी पडतो ती जागा म्हणजे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे मुख्यालय नसेल तेव्हा रुग्णाला आणि प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याला प्रवास भत्ता देणे.	५३
६	६	रुग्णासह परिचर्या अधिकारी आणि त्याला अनुज्ञेय असलेला प्रवास भत्ता	५३
७	७	प्रवास भत्त्याचे दर.	५३
८	८	शासकीय आणि अशासकीय रुग्णालयांमध्ये आंतररुग्ण म्हणून मोफत उपचार घेणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्याने खर्च केलेल्या कोणत्याही रकमेची वैद्यकीय प्रतिपूर्ती.	५४
९	९	रुग्णाच्या निवासस्थानी उपचार करणे.	५५
१०	१०	औषधे पुरविणे आणि शासकीय दवाखान्यात आणि रुग्णालयात उपलब्ध नसलेल्या औषधांच्या रकमेची प्रतिपूर्ती करणे.	५५
११	११	वैद्यकीय प्रतिपूर्तीच्या मागण्या सादर करणे.	५५
१२	१२	वैद्यकीय देखभालीच्या संबंधात केलेला परंतु त्यात समाविष्ट न केलेला सेवांवरील खर्च.	५६
१३	१३	मोफत वैद्यकीय देखभालीसाठी उत्तर प्रदेश, मध्ये प्रदेश आणि ओरिसा यांच्या शासनाशी केलेली परस्पर व्यवस्था.	५६
१४	१४	कुटुंबातील व्यक्तींची संख्या	५६

अनुक्रमणिका – चालू

अनुक्रमांक (१)	नियम (२)	नियमाचे नाव (३)	पृष्ठ क्रमांक (४)
१५	१५	निर्बीजीकरण केल्यानंतर/निर्बीजीकरण केलेल्या व्यक्तीला विनामूल्य वैद्यकीय उपचार अनुज्ञेय असणे.	५७
१६	१५-अ	मोफत वैद्यकीय उपचारांसाठी कर्मचाऱ्यास अपात्र ठरवण्यात आल्यानंतर त्याने निर्बीजीकरण शस्त्रक्रिया करून घेतल्यास त्यास मोफत वैद्यकीय उपचारासाठी पात्र ठरविणे.	५७
१७	१६	निकडीच्या परिस्थितीमध्ये खाजगी रुग्णालयामध्ये केलेले आंतर-उपचार परदेशात केलेले उपचार, विशेषज्ञानी केलेले उपचार आणि त्याची प्रतिपूर्ति, साधनसामग्री आणि उप-यंत्रे यांवरील खर्चाची प्रतिपूर्ति.	५७
१८	१७	वैद्यकीय प्रतिपूर्तिच्या पूर्वीच्या पद्धतीचे सुलभीकरण.	५८
१९	१८	हृदय शस्त्रक्रिया, मूत्रपिंड रोपण शस्त्रक्रिया, रक्तांचा कर्करोग आणि उपमार्ग साधक हृदय शस्त्रक्रिया (बायपास कॉरोनरी सर्जरी) यांसाठी आगाऊ रक्कम देणे.	५९
२०	...	महाराष्ट्र विधानमंडळ सदस्य (वैद्यकीय मदत नियम, १९६६)	
परिशिष्ट			
१	एक	अर्जाचा नमुना	६४
२	दोन	प्रमाणपत्र “ अ ”	६७
३	तीन	प्रमाणपत्र “ ब ”	६९
४	चार	नमुना “ क ”	७१
५	पाच	नमुना “ ड ”	७२
६	सहा	अर्जाचा नमुना	७४

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

सचिवालय, मुंबई, दिनांक ९ मे १९६१/वैशाख १९, १८८३

क्रमांक एमएजी. १०५८-एस- पुढील “ महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल) नियम १९६१ ” सर्वसाधारण माहितीकरिता प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल) नियम, १९६१

(दिनांक १ सप्टेंबर १९८७ पर्यंत सुधारित)

१. **संक्षिप्त नाव व प्रारंभ.**—(१) या नियमांना महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल) नियम, १९६१ असे म्हणता येईल.

(२) ते संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यात लागू होतील.

(३) ते १ जून १९६१ पासून अंमलात येतील.

त्या तारखेपासून, महाराष्ट्र राज्याच्या शासकीय कर्मचाऱ्यांना लागू असणारे, भूतपूर्व मुंबई राज्य, मध्य प्रदेश राज्य व हैदराबाद राज्य यांचे शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या वैद्यकीय देखभालीसंबंधीचे नियम व आदेश निरसित होतील.

२. **व्याख्या.**—या नियमामध्ये विषयानुसार किंवा संदर्भानुसार एतद्विरुद्ध काहीही नसेल तर.—

(१) “ रुग्ण ” म्हणजे, शासकीय कर्मचारी किंवा त्याच्या कुटुंबातील कोणतीही व्यक्ती ;

(२) “ शासकीय कर्मचारी ” म्हणजे रोजंदारीवर नेमलेला कर्मचारीवर्ग वगळता, महाराष्ट्र शासनाने पूर्णवेळ तत्वावर नेमलेली कोणतीही व्यक्ती, मग ती कायम असो किंवा तात्पुरती असो आणि त्यामध्ये—

(अ) रजेवर असलेला किंवा निलंबित केलेला (Under Suspension) शासकीय कर्मचारी; आणि ;

(ब) कोणत्याही शासकीय रुग्णालयातील मानसेवी वैद्यकीय अधिकारी ;

(क) एक वर्षापेक्षा कमी नसलेली सेवा झालेले व मासिक दराने वेतन घेणारे कार्यव्ययी आस्थापनेवर (Work charged Establishment) नेमलेले कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

(३) “ कुटुंब ” म्हणजे,—

(एक) शासकीय कर्मचाऱ्याची पत्नी किंवा पती ;

(दोन) शासकीय कर्मचाऱ्यावर अवलंबून असतील अशी शासकीय कर्मचाऱ्याची औरस मुले ; सावत्र मुले व कायदेशीर दत्तक घेतलेली मुले ;

नि. स. आ.
एचजी. क्रमांक
०६२/५८०७४
दिनांक ४
जानेवारी
१९६१.

(तीन) शासकीय कर्मचाऱ्यावर पूर्णपणे अवलंबून असलेले शासकीय कर्मचाऱ्याचे आईवडील;

शा.नि.न.वि. व
सा.आ.वि. क्र.
एमएजी. १०६५/
८४५३४/पी.
दिनांक ९-४-६९ व
शा.नि. सा.आ.वि.
क्र. एमएजी.
१२७३/६१३७३/
एमईडी. ६, दिनांक
२७-९-७३.

टीप.—महिला शासकीय कर्मचाऱ्याला तिच्यावर पूर्णपणे अवलंबून असलेल्या आणि तिच्या बरोबर राहत असलेल्या आई-वडिलांची किंवा तिच्या सासू-सासऱ्यांची निवड करता येईल.

(चार) शासकीय कर्मचाऱ्यावर पूर्णपणे अवलंबून असलेला १८ वयाखालील अविवाहित भाऊ ;

(पाच) शासकीय कर्मचाऱ्यांवर पूर्णपणे अवलंबून असलेल्या अविवाहित बहिणी व घटस्फोटीत बहिणी (वय लक्षात न घेता) ;

(सहा) महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल) नियम, १९६१ खाली, प्रतिपूर्ती करण्यासाठी अंशकालिक तत्त्वावरील नोकरी व्यतिरिक्त अन्य नोकरीस असलेली शासकीय कर्मचाऱ्याची मुले आणि अविवाहित मुलीही लाभदायक नोकरीत असल्याचे समजण्यात येईल. आणि ती त्याच्यावर अवलंबून असल्याचे मानण्यात येणार नाही.

शा.नि.न.वि. व
सा.आ.वि. क्र.
एमएजी. १०६९-
६५०२३/पी.,
दिनांक २१-१२-७०

(सात) निवृत्तिवेतन घेत असलेले शासकीय कर्मचाऱ्यांचे आईवडील तसेच घटस्फोटीत बहिणी हे त्यांचे कमाल उत्पन्न दरमहा रुपये २५० असेल या अटीस अधीन राहून शासकीय कर्मचाऱ्यावर अवलंबून असल्याचे समजण्यात येईल.

शा.नि.न.वि. व
सा.आ.वि. क्र.
एमएजी. १२७३/
६१३७३-६, दिनांक
२७-९-७५

(आठ) यथास्थिती शासकीय कर्मचाऱ्याचा पती किंवा पत्नी वैद्यकीय भत्ता देण्याऱ्या किंवा वैद्यकीय सुविधा पुरविणाऱ्या राज्य शासन, रेल्वे, संरक्षण, शासनाच्या मालकीची संघटना किंवा खाजगी संघटना यांमध्ये काम करीत असेल तर त्याला/तिला “ महाराष्ट्र राज्य सेवा (वैद्यकीय देखभाल) नियम, १९६१ ” अन्वये सवलतीचा लाभ घेण्याचा किंवा तो/ती काम करीत असलेल्या संघटनेने ठरविलेल्या सवलतीचा लाभ घेण्याचा हक्क असेल.

शा.नि.न.वि.
सा.आ.वि. क्र.
एमएजी. १०७६/
१०७-पीएच-९,
दिनांक ३०-१०-७६
व शा.नि. न.वि. व
सा.आ.वि. क्र.
एमएजी ११७०/
२५७१०, दिनांक.

(४) “ प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी (Authorised Medical Attendant) ” म्हणजे—

(अ) ज्याचे वेतन दरमहा रु. ५०० पेक्षा कमी नाही अशा शासकीय कर्मचाऱ्याच्या, त्याचप्रमाणे मुंबईतील इतर कोणत्याही राजपत्रित अधिकाऱ्यांच्या बाबतीत, मुंबईतील शासकीय रुग्णालयांचा

अधीक्षक किंवा त्याने याबाबतीत प्राधिकृत केलेला इतर कोणताही अधिकारी आणि मुफसल क्षेत्रात. जिल्हा शल्यचिकित्सक किंवा यथास्थिती जिल्हा वैद्यकीय अधिकारी किंवा याबाबतीत त्यांनी प्राधिकृत केलेला इतर कोणताही अधिकारी.

(ब) ज्या अराजपत्रित शासकीय कर्मचाऱ्यांचे वेतन दरमहा रु. १५० पेक्षा जास्त परंतु दरमहा रु. ५०० पेक्षा कमी असेल अशा कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत त्या ठिकाणचा किंवा जिल्हाच्या मुख्यालयाच्या ठिकाणचा महाराष्ट्र वैद्यकीय सेवा वर्ग दोनचा अधिकारी.

(क) ज्या शासकीय कर्मचाऱ्यांचे वेतन दरमहा रु. १५० किंवा कमी असेल त्यांच्या बाबतीत, महाराष्ट्र वैद्यकीय सेवा वर्ग तीन किंवा महाराष्ट्र वैद्यकीय सेवा वर्ग तीन (अ) मधील त्या ठिकाणचा किंवा त्यांच्या जवळपासच्या ठिकाणचा अधिकारी.

टीप १.— ज्या ठिकाणी महाराष्ट्र वैद्यकीय सेवा वर्ग दोन किंवा वर्ग ३, वर्ग तीन (अ) मध्ये दोन किंवा अधिक अधिकारी असतील त्या ठिकाणी त्या अधिकाऱ्यांपैकी वरिष्ठतम अधिकारी हा पोट-नियम (४) च्या खंड (ब) आणि (क) च्या प्रयोजनासाठी प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी असेल.

टीप २.— ज्या ठिकाणी वरील तीन प्रवर्गांपैकी कोणत्याही प्रवर्गाचा एकच प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकारी असेल त्या ठिकाणी वैद्यकीय देखभाल व उपचार याची गरज असणाऱ्या कोणत्याही शासकीय कर्मचाऱ्यासाठी तो सक्षम प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी असेल.

टीप ३.— कोणत्याही शासकीय कर्मचाऱ्याचा प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी हा, महाराष्ट्र राज्यामध्ये ज्या ठिकाणी तो कर्मचारी किंवा त्याच्या कुटुंबातील व्यक्ती आजारी पडेल त्या ठिकाणच्या संदर्भात ठरवण्यात येईल-ते ठिकाण त्याला नोकरीवर पाठवल्याचे ठिकाण असो, त्याचे तात्पुरते राहण्याचे ठिकाण असो किंवा तेथे तो रजा घालवत असेल असे ठिकाण असो.

(५) “ शासकीय रुग्णालय ” म्हणजे संपूर्णपणे शासनाच्या नियंत्रणाखाली असणारे शासकीय रुग्णालय/दवाखाना/प्रसूतीगृह/प्राथमिक आरोग्य केंद्र, वैद्यक व्यवसायीचे अर्थसहाय्यित केंद्र आणि राज्य मदत देत असलेले कोणतेही रुग्णालय/ दवाखाना/ प्रसूतीगृह आणि नगरपालिकेची आणि जिल्हा परिषदेची रुग्णालये/दवाखाने आणि त्यामध्ये, ज्या बाबतीत पूर्वोक्तपैकी कोणतीही संस्था उपलब्ध नसेल त्याबाबतीत कोणत्याही लष्करी रुग्णालयाचा समावेश होतो.

टीप १.— सामान्यतः शासकीय कर्मचाऱ्यांने आणि त्यांच्या कुटुंबियांने शासकीय रुग्णालयातून उपचार घ्यावेत. वरील नियमान्वये मान्यताप्राप्त असलेल्या अशासकीय रुग्णालयामध्ये/दवाखान्यामध्ये, उपचार करून घेण्यापूर्वी गंभीर प्रकरणे वगळता, शासकीय कर्मचाऱ्यांनी न चुकता त्यांच्या प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यांचा सल्ला घ्यावा. शासन निर्णय सार्वजनिक आरोग्य विभाग क्र. एमएजी. १०८१/४९०७/पीएच-९ए, दिनांक १९ ऑक्टोबर १९८३, १९ ऑक्टोबर १९८४ यामध्ये नमूद केलेल्या १८ आजारांखेरीज एखाद्या गंभीर आजाराच्या बाबतीत जर त्यांना एखाद्या अशासकीय रुग्णालये/दवाखाना इत्यादीमध्ये दाखल व्हावयाचे झाल्यास तसे त्यांच्या प्राधिकृत देखभाल अधिकाऱ्यास ताबडतोब कळविले पाहिजे.

शा. नि. न.वि.
सा. आ. वि.
एमएजी.
१०६३/
५९३७८/एस,
दि. २१-६-६८.
शा.नि. न.वि.
सा.आ.वि. एमएजी.
१०६२ एस, दि. १२-
९-६२. व शा.नि. सा.
वि. क्र. एमएजी
१०८१/४९०७/
पीएच-९,
दि १९-१०-८३.
१९-१०-८४

टीप २.—खाली नमूद केलेल्या आजारांसाठी त्यांच्या नावासमोर दर्शविलेल्या संस्थाना मान्यता देण्यात आली आहे:—

अ. क्र. (१)	आजाराचे नाव (२)	प्राधिकृत संस्थेचे नाव (३)	आदेश क्रमांक (४)
१	लहान मुलांचे आजार	बाई जेरबाई वाडीया रुग्णालय, मुंबई	एमएजी १०६५/१७९१४/एस, दिनांक २४ मे १९६६.
२	कर्करोग	१ टाटा मेमोरीयल रुग्णालय, मुंबई २ बालाभाई नानावटी रुग्णालय, मुंबई ३ कॅन्सर रिलीफ सोसायटी, नागपूर ४ अश्विनी रुग्णालय कॅन्सर रिसर्च अँड रिलीफ सोसायटी, बारशी ५ श्री. सिद्धेश्वर कॅन्सर हॉस्पिटल अँड रिसर्च सोसायटी, सोलापूर ६ इंडियन कॅन्सर सोसायटीच्या महाराष्ट्रातील सर्व संस्था. ७ कॅन्सर इन्स्टिट्यूट, अड्यार मद्रास.	एमएजी. १०७१/७८२०/पी., दिनांक २५ ऑगस्ट १९७१. एमएजी १०८६/४९०७/आ.९, दिनांक १ सप्टेंबर १९८७.
३	ऑर्थोपेडीक उपचार	ऑर्थोपेडीक हॉस्पिटल, महालक्ष्मी, मुंबई ऑल इंडिया इन्स्टिट्यूट ऑफ फिजीकल मेडिसीन अँड रिहॅबिलिटेशन महालक्ष्मी, मुंबई	एमएजी. १०७१/७८२०/पी, दिनांक २५ ऑगस्ट १९७१. एमएजी १०८१/२९१६/आ. ९. दिनांक ५ जुलै १९८६.
४	मधुमेह	रहेजा रुग्णालय, मुंबई	एमएजी १०८१/२९१६/आ. ९, दिनांक ४ फेब्रुवारी १९८६.
५	मणक्याचे विकार, खुब्याचे विकार, वेदनायुक्त सांध्याचे विकार व ते बदलण्याची शस्त्रक्रिया, दुर्बिणीद्वारे गुड्याच्या विकाराचे निदान व उपचार.	संचेती इन्स्टिट्यूट फॉर ऑर्थोपेडीक रिहॅबिलिटेशन, पुणे	एमएजी १०८६/१५६४/आ. ९, दिनांक १५ जुलै १९८६.
६	(अ) हृदय उपमार्ग शस्त्रक्रिया (Bye-Pass	सदर्न रेल्वेज, हेडक्वार्टर्स हॉस्पिटल, पेराम्बूर, मद्रास. ख्रिश्चन मेडिकल कॉलेज अँड	एमएजी. १०८४/४१५७/ सीआर-१५६/आ. ९, दिनांक २९ एप्रिल १९८५.

अ. क्र.	आजाराचे नाव	प्राधिकृत संस्थेचे नाव	आदेश क्रमांक
(१)	(२)	(३)	(४)
	Coronary Surgery)	हॉस्पिटल, बेल्लोर. के. ई. एम. रुग्णालय, मुंबई. जसलोक हॉस्पिटल, मुंबई. बॉम्बे हॉस्पिटल, मुंबई. कस्तुरबा हॉस्पिटल, भोपाळ. श्रीचित्राई तिरुनल इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस अँड टेक्नॉलॉजी, त्रिवेंद्रम.	
(ब)	मूत्रपिंड प्रतिरोपण (Kidney Transplan- tation)	खिश्चन मेडिकल कॉलेज अँड हॉस्पिटल, बेल्लोर. ऑल इंडिया इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस, नवी दिल्ली. पोस्ट ग्रॅज्युएट इन्स्टिट्यूट, चंदिगढ. जसलोक हॉस्पिटल, मुंबई.	एमएजी. १०८४/४१५७/ सीआर- १५६/आ. ९. दिनांक २९ एप्रिल १९८५.
(क)	हृदय शस्त्रक्रियेची प्रकरणे	सदर्न रेल्वेज, हेडक्वार्टर्स हॉस्पिटल, पेराम्बूर, मद्रास. खिश्चन मेडिकल कॉलेज अँड हॉस्पिटल, बेल्लोर. के.ई.एम. रुग्णालय, मुंबई. ऑल इंडिया इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस, नवी दिल्ली. बॉम्बे हॉस्पिटल, मुंबई. जी. बी. पंत हॉस्पिटल, दिल्ली. श्रीचित्राई तिरुनल इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस अँड टेक्नॉलॉजी, त्रिवेंद्रम. पोस्ट ग्रॅज्युएट इन्स्टिट्यूट, चंदिगढ. एस.एस.के.एम हॉस्पिटल, कलकत्ता. कस्तुरबा हॉस्पिटल, भोपाळ. वाडीया इन्स्टिट्यूट ऑफ कार्डिऑलॉजी, पुणे, रुबी हॉल क्लिनिक, पुणे.	एमएजी. १०८४/४१५७/ सीआर- १५६/आ. ९. दिनांक २९ एप्रिल १९८५. एमएजी. १०८६/२२६०/आ-९. दिनांक २७ एप्रिल १९८७.

(६) “ वैद्यकीय देखभाल ” म्हणजे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याने शासकीय रुग्णालयात किंवा रुग्ण जर शासकीय रुग्णालयात जाण्याच्या परिस्थितीत नसेल तर रुग्णाच्या घरी किंवा त्याने आधी मान्य केले असेल तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याच्या रोगचिकित्सा कक्षामध्ये (कन्सल्टिंग रूम) केलेली देखभाल आणि त्यामध्ये पुढील गोष्टींचा समावेश होतो :—

(अ) शासकीय रुग्णालयात किंवा शासकीय प्रयोगशाळेत उपलब्ध असतील आणि प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास आवश्यक वाटतील अशा, रोगनिदानाच्या प्रयोजनाकरिता करावयाच्या परीक्षेच्या व अन्वेषणाच्या विकृती चिकित्साविषयक, अणुजीव शास्त्रविषयक, क्ष-किरणविषयक आणि इतर पद्धती ; आणि

(ब) प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी आवश्यक असल्याचे प्रमाणित करील असा, विशेषज्ञ किंवा वैद्यकीय अधिकारी प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याशी विचारविनिमय करून ठरवील त्या मर्यादेपर्यंत व तशा रीतीने घ्यावयाचा शासकीय विशेषज्ञाचा म्हणजे शासकीय रुग्णालयाला संलग्न अशा मानसेवी वैद्यकीय अधिकाऱ्याचा किंवा शासनाच्या सेवेत असणाऱ्या इतर कोणत्याही वैद्यकीय अधिकाऱ्याचा किंवा तसे अधिकारी नसतील तर इतर कोणत्याही विशेषज्ञाचा सल्ला.

(७) “ उपचार ” म्हणजे जेथे रुग्णावर उपचार करण्यात येईल अशा शासकीय रुग्णालयात उपलब्ध अशा सर्व वैद्यकीय आणि शल्यचिकित्साविषयक सुविधांचा उपयोग व त्यात पुढील गोष्टींचा समावेश होतो :—

(अ) प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याला आवश्यक वाटतील अशा, विकृती चिकित्साविषयक, अणुजीव शास्त्रविषयक, क्ष-किरण शास्त्रविषयक पद्धती किंवा अन्वेषणाच्या अन्य पद्धतींचा वापर करणे ;

(ब) राज्यातील शासकीय रुग्णालयामध्ये सर्वसाधारणपणे उपलब्ध असतील अशी विशेष किंवा सामान्य औषधे, लस, रक्तजल (Sera) किंवा त्यासंबंधीचे इतर उपचारविषयक पदार्थ पुरविणे ;

(क) शासकीय रुग्णालयामध्ये सर्वसाधारणपणे उपलब्ध नसतील आणि रुग्णाची स्थिती सुधारण्यासाठी किंवा बिघडण्यास प्रतिबंध होण्यासाठी आवश्यक असल्याबद्दल प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी लेखी प्रमाणित करील अशी औषधे, लस, रक्तजल किंवा त्यासंबंधीचे उपचारविषयक पदार्थ पुरविणे ;

(ड) जेथे रुग्णाला दाखल केले असेल अशा रुग्णालयात सर्वसाधारणपणे पुरविण्यात येणारी सर्वसाधारण वॉर्डातील जागा पुरवणे.

टीप.— रुग्णालयामध्ये विशेष जागा उपलब्ध असेल आणि जर अशी विशेष जागा घेण्याची रुग्णाची इच्छा असेल व अशा जागेबद्दलच्या आकारापैकी-मग तो आहारासह असो किंवा आहाराशिवाय असो ५० टक्के आकार देण्याची हमी देईल तर त्याला विशेष जागा पुरवण्यात येईल.

(इ) त्या रुग्णालयाकडून आंतररुग्णांना सर्वसाधारणपणे देण्यात येतात अशा शुश्रूषाविषयक सोयी.

टीप.— जेथे रुग्णाची योग्य ती शुश्रूषा करण्यात नोकरीवरील परिचर्या कर्मचारी अपुरे असतील अशा शासकीय रुग्णालयात किंवा जर रुग्णाला विशेष परिचर्या सुविधा आवश्यक असण्याइतपत त्याची परिस्मिदी (गंभीर) असेल तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास त्याच्या स्वेच्छानिर्णयानुसार, त्याला आवश्यक वाटेल अशा कालावधीसाठी एक जादा परिचारिका नेमता येईल ;

(फ) त्या रुग्णालयाकडून इतर रुग्णांना सर्वसाधारणपणे देण्यात येतो असा आहार ;

(ग) महिला रुग्णांचे बाळंतपण ;

(ह) रक्त संक्रमण (ट्रान्स्प्युजन) सेवा ;

शा.नि. न.वि. व
सा.आ.वि. क्र.
एमएजी-१०७१/१
६१६/पी, दिनांक
१७ फेब्रुवारी
१९७२.

(आय) शासकीय दंतोपचार रुग्णालयांमध्ये कवळी इत्यादीचा खर्च वगळून उपलब्ध होणारे सर्व दंतोपचार ;

शा.नि. न.वि.
व सा.आ.वि.
क्र. एमएजी-
१०७०/
४१७३१/एस.
दिनांक १७
सप्टेंबर १९७३.

(जे) आवश्यक असेल तेथे, रुग्णाला रुग्णालयात नेण्याकरिता रुग्णवाहिका सेवेची तरतूद करणे ;

टीप.— रुग्णवाहिका सेवा आवश्यक असेल आणि ती उपलब्ध नसेल तेव्हा रुग्णाला आणि त्याच्या/तिच्या परिचराला, आवश्यक असेल तर प्रवासाच्या नित्याच्या पद्धतीने इष्ट स्थानी प्रवासी लवकरात लवकर पोहचेल अशा निकटतम मार्गाने प्रवास करता येईल. शंकास्पद प्रकरणाच्या बाबतीत प्राधिकृत देखभाल अधिकारी निकटतम आणि अत्यंत स्वस्त दराचा मार्ग ठरवू शकेल. जर प्रत्येक मार्ग हा ५ किलोमीटरपेक्षा अधिक अंतराचा असेल तरच ही सवलत अनुज्ञेय आहे.

शा.नि. न.वि.
व सा.आ.वि.
क्र. एमएजी-
१०८३/६३३३८-
एस, दिनांक ७
जून १९७४.

(के) (एक) मधुमेह झाल्याचे कळल्यानंतर एक वर्षाच्या कालावधीत केलेले मधुमेहाचे उपचार हे रोगाच्या प्राथमिक अवस्थेतील असल्याचे समजण्यात यावेत आणि मधुमेहाचे प्रथम निदान झाल्यानंतर, पहिल्या एका वर्षामधील उपचारासंबंधीच्या मागण्या, संबंधित प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याने, परिशिष्ट ६ मध्ये जोडलेल्या विहित नमुन्यात दिलेल्या प्रमाणपत्राच्या आधारावर संबंधित कार्यालयास स्वीकारता येतील. शासकीय कर्मचाऱ्याने रोगाचे प्रथम निदान झाल्याची तारीख याच्या मागणीमध्ये दर्शविणे आवश्यक आहे.

शा.नि., सा.
आ. वि. क्र.
एमएजी-०८६/
१०३/आ-९,
दिनांक १५ मे
१९८६.

(दोन) शासकीय कर्मचाऱ्याच्या स्वतःच्या रोगाच्या प्राथमिक अवस्थेनंतरच्या उपचारासाठी प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकाऱ्याने रोगाच्या प्राथमिक अवस्थेत दिलेले प्रमाणपत्र उपयोगात आणावे. दरवर्षी नवीन प्रमाणपत्र सादर करण्याची आवश्यकता नाही.

मात्र शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या कुटुंबातील इतर कोणत्याही व्यक्तीला सदर आजारावरील औषधोपचारांच्या खर्चाची प्रतिपूर्ती देताना एकदा आजार प्राथमिक अवस्थेत असताना प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र सादर केल्यानंतर पुढील औषधोपचार चालू ठेवण्यासाठी ती व्यक्ती ह्यात असल्यासंबंधीचे प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकाऱ्याचे अथवा कोणत्याही राजपत्रित अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र दरवर्षी घेण्यात यावे.

(८) “राज्य” म्हणजे महाराष्ट्र राज्य.

३. शासकीय कर्मचाऱ्याने मोफत वैद्यकीय परिचर्यासाठी खर्च केलेल्या कोणत्याही रकमेची वैद्यकीय प्रतिपूर्ती :—

(१) रुग्णाला विनामूल्य वैद्यकीय उपचाराचा हक्क राहिल.

(२) जेव्हा पोट-नियम (१) खाली विनामूल्य वैद्यकीय उपचाराचा रुग्णाला हक्क असेल तेव्हा

प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे लेखी प्रमाणपत्र प्रस्तुत केल्यानंतर, त्याने अशा उपचारादाखल खर्च केलेल्या कोणत्याही रकमेची प्रतिपूर्ती शासनाकडून शासकीय कर्मचाऱ्यास करण्यात येईल.

टीप.— रुग्णाच्या निवासस्थानाची शुश्रूषा १० दिवसांहून अधिक काळ चालू राहण्याची शक्यता आहे असे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे मत असेल तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी, रुग्णावरील उपचारासाठी जरूर त्या सोयी सर्वांत जवळच्या ज्या शासकीय रुग्णालयात उपलब्ध असतील त्या शासकीय रुग्णालयात रुग्णाला पाठवील.

४. सर्वांत जवळच्या शासकीय विशेषज्ञांनी केलेली किंवा इतर कोणत्याही वैद्यकीय अधिकाऱ्याने केलेली वैद्यकीय देखभाल आणि त्यांना अनुज्ञेय असलेला प्रवास भत्ता व फी आणि त्यासाठी शासकीय कर्मचाऱ्याचा प्रवास भत्ता.—(१) जर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे असे मत असेल की, स्वतःखेरीज आणखी कोणा व्यक्तीची वैद्यकीय देखभाल आवश्यक आहे अशी रुग्णाची परिस्थिती आहे, तर तो मुंबईच्या बाबतीत महाराष्ट्र शासनाच्या आरोग्य सेवा संचालक, मुंबई यांच्या पूर्व मान्यतेने आणि मुफसल भागामध्ये संबंधित जिल्ह्याच्या जिल्हा शल्यचिकित्सकाच्या पूर्वमान्यतेने आणि स्वतः जिल्हा शल्यचिकित्सक हाच प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी असेल तर संबंधित विभागाच्या आरोग्य सेवा उप संचालकाच्या पूर्वमान्यतेने ही मान्यता लेखी घेण्यात येईल—

(अ) रुग्णाला सर्वांत जवळच्या शासकीय विशेषज्ञाकडे किंवा त्याच्या मते रुग्णाला ज्याची वैद्यकीय देखभाल आवश्यक असेल अशा इतर कोणत्याही वैद्यकीय अधिकाऱ्याकडे पाठवू शकेल ; किंवा

(ब) जर प्रवास झेपणार नाही इतपत रुग्ण आजारी असेल तर अशा विशेषज्ञाला किंवा इतर वैद्यकीय अधिकाऱ्याला रुग्णाची देखभाल करण्यासाठी बोलावू शकेल.

टीप.— जर पूर्वपरवानगी घेण्यामुळे विलंब होऊन रुग्णाच्या प्रकृतीस धोका पोहोचण्याची शक्यता असेल तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास, या पोट-नियमाच्या (अ) आणि (ब) मध्ये दिल्याप्रमाणे उपाययोजना करता येईल व त्याच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यास तो नंतर तत्काळ अहवाल पाठवील.

(२) पोट-नियम (१) च्या खंड (अ) खाली, सर्वांत जवळच्या शासकीय विशेषज्ञाकडे किंवा इतर वैद्यकीय अधिकाऱ्याकडे पाठवलेल्या रुग्णास, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे त्या बाबतीतील लेखी प्रमाणपत्र प्रस्तुत केल्यानंतर, विशेषज्ञाच्या किंवा वैद्यकीय अधिकाऱ्याच्या मुख्यालयापर्यंत आणि तेथपासून परतीचा प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क राहिल.

(३) शासकीय विशेषज्ञ किंवा पोट-नियम (१), खंड (ब) अन्वये बोलावलेला कोणताही इतर वैद्यकीय अधिकारी यांना प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे त्या बाबतीतील लेखी प्रमाणपत्र सादर केल्यानंतर, रुग्णाच्या जागेपर्यंत जाण्यायेण्याच्या प्रवासाबद्दल प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क राहिल.

(४) जर शासकीय विशेषज्ञाने किंवा इतर वैद्यकीय अधिकाऱ्याने रुग्णाची तपासणी आपल्या रोगनिदान कक्षामध्ये (कन्सल्टिंग रूम) केली किंवा रुग्णाच्या निवासस्थानी केली तर त्याला, वैद्यकीय सल्ल्याकरिता प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाजवी वाटेला एवढी फी देण्यात येईल.

५. रुग्ण जेथे आजारी पडतो ती जागा म्हणजे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे मुख्यालय नसेल तेव्हा रुग्णाला आणि प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याला प्रवासभत्ता देणे.—(१) रुग्ण जेथे आजारी पडतो ती जागा म्हणजे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे मुख्यालय नसेल त्या बाबतीत—

(अ) रुग्णाला अशा मुख्यालयास येण्याजाण्याच्या प्रवासाबद्दल प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क राहिल ;

(ब) जर रुग्ण इतका आजारी असेल की त्याला प्रवास करता येणार नाही तर तो जेथे आजारी पडेल त्या ठिकाणी जाऊन प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी त्याची देखभाल करील आणि त्या ठिकाणी जाण्यायेण्यासाठी प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास राहिल.

(२) (एक) पोट-नियम (१) च्या खंड (अ) खालील प्रवास भत्ताविषयक अर्जाबरोबर वैद्यकीय देखभाल आवश्यक होती अशा अर्थाचे, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र असेल ;

(दोन) पोट-नियम (१) च्या खंड (ब) खालील प्रवास भत्ताविषयक अर्जाबरोबर रुग्ण हा प्रवास करण्यास असमर्थ होता अशा अर्थाचे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र असेल.

६. रुग्णासह त्याची देखभाल करणारा अधिकारी आणि त्याला अनुज्ञेय असलेला प्रवास भत्ता.— नियम ४ आणि ५ खाली वैद्यकीय देखभालीसाठी रुग्णाला इतर कोणत्याही जागी प्रवास करावा लागला तर आणि वैद्यकीय देखभालीशिवाय त्याने प्रवास करणे असुरक्षित होईल असे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाटले तर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी एकतर स्वतः रुग्णाबरोबर त्याच्या घरापर्यंत जाऊ शकेल किंवा इतर कोणा सोबत्यास त्याच्याबरोबर पाठवण्याची व्यवस्था करू शकेल. जर हा सोबती म्हणजे शासकीय कर्मचारी असेल तर तो कामावर असताना प्रवास करित असल्याचे मानण्यात येईल आणि त्याला दौऱ्यावर असल्याप्रमाणे, जाण्याच्या व परतण्याच्या प्रवासाबद्दल प्रवास भत्ता घेता येईल आणि जर तो शासकीय कर्मचारी नसेल तर त्याला रुग्ण ज्या वर्गाने प्रवास करील त्या योग्य अशा वर्गाचे प्रत्यक्ष एकेरी भाडे किंवा तो स्वतः ज्या वर्गाने प्रत्यक्ष प्रवास करील अशा खालच्या वर्गाचे भाडे मिळण्याचा हक्क राहिल.

७. प्रवास भत्त्याचे दर.— (१) नियम ४ आणि ५ अन्वये केलेल्या प्रवासाबद्दलचा प्रवास भत्ता हा शासकीय कर्मचाऱ्यास दौऱ्यावर असताना अनुज्ञेय असणाऱ्या दरांनी देण्यात येईल.

(२) शासकीय कर्मचाऱ्याला स्वतःस ज्या वर्गाने प्रवास करण्याचा हक्क असेल त्याच वर्गाने प्रवास करण्याचा हक्क त्याच्या कुटुंबातील व्यक्तीला राहिल.

(३) रुग्णाच्या देखभालीसाठी बोलावलेल्या शासकीय वैद्यकीय अधिकाऱ्याव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही विशेषज्ञाला त्याच्या दर्जानुसार प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाजवी वाटेल अशा दरांनी प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क राहिल.

८. शासकीय आणि अशासकीय रुग्णालयांमध्ये आंतररुग्ण म्हणून मोफत उपचार घेणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्यांने खर्च केलेल्या कोणत्याही रकमेची वैद्यकीय प्रतिपूर्ती.—(१) रुग्णाला विनामूल्य उपचाराचा हक्क राहिल.

(२) रुग्णावर एखाद्या रुग्णालयात आंतररुग्ण (Indoor patient) म्हणून उपचार होणे जरूर आहे असे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाटेल त्या बाबतीत, जेथे आवश्यक त्या उपचाराच्या सोयी उपलब्ध असतील अशा शासकीय रुग्णालयात अशा उपचारांसाठी रुग्णाला पाठवण्यात यावे. अशा रुग्णालयात विनामूल्य मिळण्याचा रुग्णाला हक्क राहिल.

(३) जेथे रुग्ण आजारी पडेल त्या जिल्ह्यातील शासकीय रुग्णालयात आवश्यक त्या सोयी उपलब्ध नसतील, किंवा जेथे रुग्ण आजारी पडेल त्या ठिकाणी शासकीय रुग्णालयात जागा नसेल, किंवा उक्त रुग्णालयाच्या कर्मचारी वर्गात जादा काम पडत असेल तर, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी संबंधित जिल्ह्याच्या जिल्हा शल्यचिकित्सकाच्या पूर्वमान्यतेने आणि जिल्हा शल्यचिकित्सक हा स्वतःच प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी असेल त्या बाबतीत संबंधित विभागाच्या (Division) आरोग्य उप संचालकाच्या पूर्वमान्यतेने ही मान्यता लेखी घेण्यामुळे विलंब लागून रुग्णाच्या आरोग्याला धोका पोहोचत नसेल तर ती लेखीच घेण्यात येईल. जेथे जरूर तो उपचार पुरवणे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याच्या मते शक्य असेल अशा ठिकाणाच्या किंवा त्या ठिकाणाजवळच्या (मग ते ठिकाण जिल्ह्याबाहेरचे असले तरी चालेल) शासकीय किंवा अशासकीय रुग्णालयात रुग्णाला पाठवील.

(४) शासकीय रुग्णालयात उपलब्ध नसणारे विशेष प्रकारचे उपचार पुरवणाऱ्या अशासकीय रुग्णालयात एखाद्या रुग्णाला पाठवणे त्याच्या हिताच्या दृष्टीने अत्यंत आवश्यक आहे असे प्राधिकृत देखभाल अधिकाऱ्यास वाटेल त्या बाबतीत तो मुंबईमध्ये महाराष्ट्र शासनाच्या आरोग्य सेवा संचालकाच्या पूर्वमान्यतेने, आणि मुफसल क्षेत्रात, संबंधित जिल्ह्याच्या शल्यचिकित्सकाच्या पूर्वमान्यतेने आणि जिल्हाशल्यचिकित्सक हा स्वतःचा प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी असेल त्या बाबतीत संबंधित विभागाच्या आरोग्य सेवा उप संचालकाच्या पूर्वमान्यतेने, ही मान्यता लेखी घेण्यामुळे विलंब लागून रुग्णाच्या आरोग्याला धोका पोहोचत नसेल तर ती लेखीच घेण्यात येईल. विशेष उपचारासाठी शासनाने मान्यता दिलेल्या सर्वांत जवळच्या अशासकीय रुग्णालयात रुग्णाला पाठवील.

(५) पोट-नियम (१), (२), (३) आणि (४) अन्वये जो उपचार विनामूल्य मिळण्याचा हक्क शासकीय कर्मचाऱ्याला किंवा त्याच्या कुटुंबातील व्यक्तीला असेल त्या उपचारासाठी त्याने खर्च केलेल्या कोणत्याही रकमेची प्रतिपूर्ती, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे जरूर ते प्रमाणपत्र आणि त्याच्या मागणीच्या पुष्ट्यर्थ प्रमाणके (Vouchers) सादर केल्यानंतर, त्याला करण्यात येईल ; परंतु प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास वाजवी वाटेल एवढ्याच रकमेची शासन प्रतिपूर्ती करील.

९. **रुग्णाच्या निवासस्थानी उपचार करणे.**—(१) योग्य ते शासकीय रुग्णालय नाही किंवा दूर अंतरावर आहे किंवा त्याचा आजार तीव्र स्वरूपाचा आहे या कारणास्तव प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याच्या मते रुग्णावर नियम ८ च्या पोट नियम (२) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे उपचार करता येत नसतील तर, रुग्णाच्या निवासस्थानी उपचार देता येईल.

(२) जेव्हा पोट-नियम (१) अन्वये रुग्णावर त्याच्या निवासस्थानी उपचार करण्यात येईल तेव्हा त्याला नियम ८च्या पोट-नियम (२) अन्वये विनामूल्य असा जो उपचार मिळण्याचा हक्क प्राप्त झाला असता त्या उपचाराच्या खर्चाइतकी रक्कम, अशा उपचारावर त्याने केलेल्या खर्चादाखल मिळण्याचा हक्क राहिल, मात्र आहारावरील खर्च यातून वगळण्यात येईल आणि प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र आणि प्रमाणके (Vouchers) सादर करावी लागतील.

(३) पोट-नियम (२) खाली अनुदेय असणाऱ्या रकमांची मागणी करताना, पुढील गोष्टी नमूद करणारे प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे लेखी प्रमाणपत्र मागणीबरोबर पाठवण्यात येईल.

(अ) पोट-नियम (१) मध्ये उल्लेख केलेले मत असण्याची कारणे ; आणि

(ब) पोट-नियम (२) मध्ये उल्लेख केलेल्या उपचाराचा खर्च.

१०. औषधे पुरवणे आणि शासकीय दवाखान्यात आणि रुग्णालयात उपलब्ध नसलेल्या औषधांच्या रकमेची प्रतिपूर्ती करणे.—प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याने विहित केलेली सर्व औषधे शक्यतोवर रुग्णावर जेथे उपचार करण्यात येईल त्या ठिकाणच्या शासकीय रुग्णालयातून किंवा दवाखान्यातून देण्यात येतील :

परंतु जेव्हा एखादे औषध, लस रक्तजल (Sera) किंवा इतर उपचारविषयक पदार्थ अशा रुग्णालयात सर्वसाधारणपणे उपलब्ध नसतील तेव्हा शासकीय कर्मचारी ती प्रथम खरेदी करू शकेल आणि नंतर त्याला, प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र आणि जरूर ती प्रमाणके सादर केल्यानंतर शासनाकडून त्याची प्रतिपूर्ती केली जाईल.

टीप.—जे पदार्थ औषधे नसून प्रामुख्याने अन्नाच्या स्वरूपाचे, शक्तिवर्धके (टॉनिके) किंवा प्रसाधनविषयक पदार्थ आहेत त्यांच्या खर्चाची प्रतिपूर्ती या नियमाखाली अनुज्ञेय नाही. हे पदार्थ अन्नविषयक पदार्थ, शक्तिवर्धके (टॉनिके) किंवा प्रसाधनविषयक पदार्थ आहेत की नाहीत हे ठरवण्यासाठी भारत सरकारने आपल्या कर्मचाऱ्यांकरिता तयार केलेल्या यादीचा अवलंब करण्यात येईल.

११. वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्तीच्या मागण्या सादर करणे.—(१) या नियमाखाली अनुज्ञेय असणाऱ्या प्रतिपूर्तीच्या सर्व मागण्या, संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्याच्या नियंत्रक प्राधिकाऱ्याकडे, वैद्यकीय देखभाल किंवा उपचार पूर्ण झाल्यापासून एक वर्षाच्या आत, सादर करण्यात येतील आणि त्या संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्याचे भत्ते व मानधन ज्या लेखाशीर्षाखाली खर्ची घालण्यात येत असेल त्याच लेखाशीर्षाखाली खर्ची घालण्यात येतील.

(२) संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या प्रवासभत्ता बिलांवर प्रतिस्वाक्षरी करण्यास सक्षम असणारे नियंत्रक प्राधिकारी प्रतिपूर्तीच्या सर्व मागण्यांवर प्रतिस्वाक्षरी करतील. अशा सर्व मागण्यांच्या पृष्ठार्थ आवश्यक ती बिले, प्रमाणके, प्रमाणपत्रे इत्यादी सादर करण्यात येतील. नियंत्रक प्राधिकारी प्रतिस्वाक्षरी करण्यापूर्वी या मागण्या नियमानुसार अनुज्ञेय आहेत याविषयी आपली खात्री करून घेतील.

१२. वैद्यकीय देखभालीच्या संबंधात केलेला परंतु त्यात समाविष्ट न केलेला सेवांवरील खर्च.—(१) या नियमानुसार विनामूल्य वैद्यकीय देखभाल व उपचार मिळण्याचा हक्क असणाऱ्या रुग्णांच्या वैद्यकीय देखभालीच्या किंवा उपचाराच्या संबंधात केलेल्या सेवांवर केलेला परंतु त्यात समाविष्ट न होणारा खर्च प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी ठरवील व तो खर्च रुग्णाकडून भरण्यात येईल.

(२) वैद्यकीय देखभाल किंवा उपचार यात एखाद्या सेवेचा समावेश होतो किंवा नाही असा कोणताही प्रश्न उपस्थित झाला तर तो महाराष्ट्र शासनाच्या आरोग्य सेवा संचालकांकडे विचारार्थ पाठवण्यात येईल व आरोग्य सेवा संचालक आवश्यक तर तो शासनाकडे पाठवील. शासनाचा निर्णय अंतिम राहिल.

१३. मोफत वैद्यकीय देखभालीसाठी उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश आणि ओरिसा यांच्या शासनाशी केलेली परस्पर व्यवस्था.—महाराष्ट्र शासनाने उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश आणि ओरिसा यांच्या शासनाशी त्या त्या शासनांच्या रुग्णालयांमध्ये शासकीय कर्मचाऱ्यांची वैद्यकीय देखभाल व त्यांच्यावर उपचार विनामूल्य करण्यासंबंधी पुढील शर्तीवर आपसात व्यवस्था केली आहे :—

(१) एका शासनाचा कर्मचारी इतर राज्यांच्या प्रदेशात कामासाठी राहिला असेल किंवा प्रवास करित असताना आजारी होईल अशाच बाबतीत विनामूल्य वैद्यकीय उपचार (विशेष औषधांचा खर्च वगळून) मर्यादित राहतील.

(२) शासकीय कर्मचारी रजा घेऊन अन्य कोणत्याही राज्यात जातील अशा बाबतीत किंवा स्वतःच्या निवडीनुसार विशिष्ट वैद्यकीय अधिकाऱ्यांचा सल्ला घेण्यासाठी किंवा विशिष्ट संस्थेत उपचार करून घेण्यासाठी प्रवास करील त्याबाबतीत ही व्यवस्था लागू होणार नाही.

१४. कुटुंबातील व्यक्तींची संख्या.—ज्यांना ३ पेक्षा कमी मुले असतील अशा कुटुंबांनी ३ जिवंत मुलांइतके आपले कुटुंब मर्यादित ठेवलेले नसेल किंवा त्यांना ३ पेक्षा जास्त जिवंत मुले असतील अशा कुटुंबांनी आपले कुटुंब सध्या आहे एवढेच मर्यादित ठेवलेले नसेल अशा कुटुंबांना वरील नियमानुसार शासकीय कर्मचाऱ्यांना आणि त्यांच्या कुटुंबियांना मिळणाऱ्या विनामूल्य वैद्यकीय उपचारासंबंधीच्या सवलती मिळणार नाहीत.

शा.नि.,
न.वि. व
सा.आ.वि.क्र.
एमएजी
१०७६/
७९८१९,
दिनांक ६ मे
१९६८.

टीप.—हा नियम, १५ ऑगस्ट १९६८ पासून अंमलात आला आहे.

शा.नि., १५. **निर्बीजीकरण शस्त्रक्रिया केल्यानंतर त्या व्यक्तीला विनामूल्य वैद्यकीय उपचार अनुज्ञेय**
 न.वि. १५ व **असणे.**—राज्यामध्ये कुटुंब नियोजन कार्यक्रम कार्यान्वित करण्यासाठी मंत्रिमंडळाच्या उप समितीने दिलेल्या
 सा.आ.वि. अहवालावर आधारित कुटुंब नियोजन कार्यक्रमाच्या संबंधातील शासनाच्या धोरणानुसार १५ ऑगस्ट १९६८
 क्र. एमएजी रोजी ज्यांची ३ पेक्षा अधिक मुले जिवंत आहेत, अशा आईवडिलांनी (स्त्रि-पुरुषांनी) त्या तारखेनंतर त्यांच्या
 १०७१/ कुटुंबातील व्यक्तींची संख्या आणखी वाढविली असली तरी सुद्धा जी १५ ऑगस्ट १९६८ पूर्वी जन्मलेली
 ४१८०१/एस. कुटुंबातील व्यक्तींची संख्या आणखी वाढविली असली तरी सुद्धा जी १५ ऑगस्ट १९६८ पूर्वी जन्मलेली
 दिनांक २९ आहेत. अशा मुलांना वैद्यकीय सोयी मिळण्याच्या हक्कास कोणतीही बाधा येता कामा नये. आईवडिलांना
 एप्रिल तसेच ठरवून दिलेल्या मर्यादेपेक्षा अधिक असलेल्या जादा मुलाला विनामूल्य वैद्यकीय उपचारांसंबंधीच्या
 १९७४. सवलती मिळणार नाहीत. विनामूल्य वैद्यकीय उपचाराच्या सवलती मिळण्याचा ज्यांना हक्क होता अशा मुलांना
 अनुज्ञेय असलेल्या विनामूल्य वैद्यकीय उपचाराच्या सोयी मिळण्याचे चालूच राहिल. परंतु जननक्षम गटात
 असताना जर आईवडिलांनी (शासकीय कर्मचारी किंवा त्याची पत्नी) निर्बीजीकरणाची शस्त्रक्रिया करून
 घेतली असेल आणि अशी शस्त्रक्रिया जेथे करण्यात आली, त्या रुग्णालयाच्या किंवा दावाखान्याच्या प्रभारी
 असलेल्या सक्षम वैद्यकीय प्राधिकाऱ्याचे तशा अर्थाचे प्रमाणपत्र सादर केले असेल तर शस्त्रक्रिया केल्याच्या
 तारखेपासून वैद्यकीय सवलती मिळण्याचा त्यांना पुन्हा हक्क राहिल. परंतु ठरवून दिलेल्या मर्यादेहून अधिक
 असलेल्या मुलास/मुलांना अशा सवलती मिळणार नाहीत.

शा.नि., सा. १५-अ. **मोफत वैद्यकीय उपचारांसाठी कर्मचाऱ्यास अपात्र ठरवण्यात आल्यानंतर, त्याने**
 आ. वि. क्र. **निर्बीजीकरण शस्त्रक्रिया करून घेतल्यास, त्यानंतर त्यास मोफत वैद्यकीय उपचारांसाठी पात्र**
 टीबीसी, १०- **ठरवणे.**—शासकीय कर्मचाऱ्यास मोफत वैद्यकीय उपचारासाठी अपात्र ठरवण्यात आल्यानंतर त्याने
 ८१/२७०८/ निर्बीजीकरण शस्त्रक्रिया करून घेतल्यास, उक्त कालावधीत वैद्यकीय देखभालविषयक नियमांचा कोणत्याही
 पीएच-९, प्रकारे भंग झालेला नसल्यास, त्या शासकीय कर्मचाऱ्यास आणि त्याच्या विवाहसाथीस (स्पाऊस) त्यास
 दिनांक २४ वरीलप्रमाणे अपात्र ठरविण्यात आल्याच्या तारखेपासून मोफत वैद्यकीय उपचार मिळण्याचा हक्क प्राप्त
 जून १९८५. झाल्याचे समजण्यात आले पाहिजे.

शा.नि., सा. १६. **निकडीच्या परिस्थितीमध्ये खाजगी रुग्णालयामध्ये केलेले आंतरउपचार, परदेशात**
 आ. वि., क्र. **केलेले उपचार, विशेषज्ञांनी केलेले उपचार आणि त्यांची प्रतिपूर्ती, साधनसामग्री आणि उप-**
 एमएजी. १०८१/ **यंत्रे यांवरील खर्चाची प्रतिपूर्ती.**—(१) शासकीय कर्मचाऱ्याने १८ विशेष आजारांच्याबाबतीत निकडीच्या
 ४९०७/पीएच- परिस्थितीमध्ये काही प्रमाणात खाजगी रुग्णालयांमध्ये घेतलेल्या आंतर उपचारांकरिता त्याने केलेल्या
 १९, दिनांक १९ वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्तीचा हक्क आहे.
 ऑक्टोबर १९८३, १९ ऑक्टोबर
 १९८४ आणि २
 जानेवारी १९८५.

शासन निर्णय, क्रमांक एमएजी. १०८१/४९०७/पीएच-१९, दिनांक १९ ऑक्टोबर १९८३ च्या परिच्छेद
 ३ मध्ये नमूद केलेल्या दरानुसार, शासकीय रुग्णालयातील शुश्रूषालयीन दराच्या ५० टक्के रक्कम वसूल
 करून “रुग्णालयात ठेवण्यावर” (हॉस्पिटलायझेशन) झालेल्या खर्चाची प्रतिपूर्ती करण्यात आली पाहिजे.

या उपचाराच्या वैद्यकीय प्रतिपूर्तीच्या मागण्या परिशिष्ट चार आणि पाचमधील “ क ” व “ ड ” ह्या विहित नमुन्यामध्ये सादर करण्यात आल्या पाहिजेत.

(२) राज्य शासकीय रुग्णालयांमध्ये ज्या रोगांसाठी अद्यापि पुरेशा सोयी नाहीत. अशा दिनांक २९ एप्रिल १९८५ च्या शासन निर्णयात जादा दाखल केलेल्या पुढील आजारांच्या बाबतीत, राज्य शासकीय कर्मचाऱ्यांना व त्यांच्या कुटुंबियांना दिनांक २९ एप्रिल १९८५ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद ५ मधील सूचीत दिलेल्या खाजगी रुग्णालयांमध्ये विशेषज्ञाकडील उपचाराचा फायदा घेता येईल :—

(एक) उपमार्ग साधक हृदय शस्त्रक्रिया (बायपास कॉरोनरी सर्जरी)

(दोन) मुत्रपिंड रोपण

(तीन) रक्ताचा कर्करोग

(चार) हृदयावरील शस्त्रक्रिया

अशा प्रकरणामध्ये प्रवासावरील खर्च वगळता, ज्या रुग्णालयामध्ये उपचार घेण्यात आले अशा संबंधित रुग्णालयाने आकारलेल्या संपूर्ण खर्चाची प्रतिपूर्ती करून देण्यात आली पाहिजे.

(३) ज्या आजारांसाठी भारतातील उपचारासाठी ज्या सोयी व्यापक प्रमाणात सुस्थापित झालेल्या नाहीत आणि आजारासाठी जे विदेशी उपचार उपलब्ध असल्याचे समजण्यात येते, अशा सोयीसाठी, संचालक, आरोग्य सेवा यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीने निश्चित केलेल्या आजारांच्या बाबतीत वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्तीस परवानगी देण्यात आलेली आहे. ही प्रतिपूर्तीची रक्कम असे उपचार भारतात मुंबई येथील बॉम्बे हॉस्पिटलमध्ये घेण्यात आले असते तर जो खर्च आला असता त्या खर्चाएवढी मर्यादित असावी.

अशा प्रकरणामधील विमान प्रवासाच्या भाड्याच्या खर्चाची प्रतिपूर्तीसंबंधीचा विचार करण्यात येणारशा.नि. क्र. एमएजी. १०८४/४१५७/सीआर-१५६/पीएच-४१५७/सीआर-१५६/पीएच-९ए, दिनांक २९ एप्रिल १९८५ च्या परिच्छेद १(३) मध्ये नमूद केलेली आहेत.

(४) शासकीय कर्मचाऱ्यांने घेतलेल्या उपचारासाठी ज्यांची अत्यंत आवश्यकता आहे अशी किमतीशा.नि., न.वि. व उपयंत्रे व साधनसामग्री खरेदी करण्यावर झालेल्या खर्चाच्या प्रतिपूर्तीस परवानगी देण्यात आली आहे. सा.आ.वि. क्र. एमएजी. १०८२/

(५) टाटा रुग्णालयामध्ये कर्करोगावर केलेल्या उपचारांसाठी झालेल्या संपूर्ण वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती चालू ठेवण्यात आली पाहिजे. तथापि, स्पेशल नर्सिंग होममध्ये दाखल केल्यास झालेला खर्च पीएच-९अ, पोर्ट-नियम (९) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे विनियमित करण्यात येईल. दिनांक ३१ डिसेंबर १९८४.

१७. वैद्यकीय प्रतिपूर्तीच्या पूर्वीच्या पद्धतीचे सुलभीकरण.—शासकीय कर्मचाऱ्याला वैद्यकीयशा.नि. सा.आ.वि. खर्चाची प्रतिपूर्ती मिळण्यात होणारा विलंब टाळण्यासाठी वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्तीची पूर्वीची कार्यपद्धती सुलभ करण्यात येत आहे. प्रमाणकांवर प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याने प्रतिस्वाक्षरी करण्याची आवश्यकता नाही. क्र. एमएजी. १०८४/११६/पीएच-९ ए, दिनांक २९ जुलै १९८४ व २४ ऑगस्ट १९८४.

प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकारी नमुना (यथास्थिती) “ अ ” किंवा “ ब ” मध्ये एक प्रमाणपत्र देईल आणि त्या प्रमाणपत्राच्या आधारे, शासकीय कर्मचारी बाजारातून औषधे व उपयंत्रे खरेदी करू शकेल आणि त्याची खर्चाच्या प्रतिपूर्तीची मागणी परिशिष्ट “ दोन ” आणि “ तीन ” मध्ये दिलेल्या नमुना “ अ ” किंवा “ ब ” मध्ये प्रमाणकासह सदर करू शकेल.

शा.नि., १८. **हृदय शस्त्रक्रिया, मूत्रपिंड रोपण शस्त्रक्रिया, रक्ताचा कर्करोग आणि उपमार्ग साधक**
 सा.आ.वि. क्र. **हृदय शस्त्रक्रिया (बायपास कॉरोनरी सर्जरी) यांसाठी आगाऊ रक्कम देणे.**— शासकीय कर्मचाऱ्यांना,
 एमएजी. हृदय शस्त्रक्रिया, मूत्रपिंड रोपण शस्त्रक्रिया, रक्ताचा कर्करोग आणि उपमार्ग साधक हृदय शस्त्रक्रिया
 १०८३/४११९/ (बायपास कॉरोनरी सर्जरी) यांच्या बाबतीत उपयंत्रे आणि किमती औषधे खरेदी करता येण्यासाठी
 पीएच-९ ए, दिनांक २१ शासकीय कर्मचाऱ्यांना सहाय्य देण्यासाठी रुपये ४५,००० एवढी अगाऊ रक्कम किंवा उपयंत्रे आणि
 ऑगस्ट १९८५. किमती औषधे यांवरील प्रत्यक्ष खर्च, या पैकी जो कमी असेल तेवढ्या खर्चाची रक्कम मंजूर करण्यात
 आली आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यापाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

डी. टी. जोसेफ,
 शासनाचे सचिव.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सदस्य (वैद्यकीय मदत) नियम, १९६६

१. **संक्षिप्त नाव.**—(१) या नियमास, महाराष्ट्र विधानमंडळ सदस्य (वैद्यकीय मदत) नियम, १९६६ असे म्हणता येईल.

(२) ते दिनांक १ ऑक्टोबर १९६५ पासून अंमलात आले आहेत असे मानण्यात येईल.

२. **व्याख्या.**—या नियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,

(१) “ अधिनियम ” म्हणजे मुंबई विधानमंडळ सदस्यांचे वेतन व भते अधिनियम, १९५६ ;

(२) “ प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकारी ” म्हणजे—

(एक) बृहन्मुंबईमध्ये अधीक्षक, सेंट जॉर्ज रुग्णालय, अधिष्ठाता, किंवा उप अधीक्षक, जे. जे. रुग्णालय व अधीक्षक, जी. टी. रुग्णालय व कामा व ऑल्ब्लेस रुग्णालय व आमदार निवासाचा प्रभारी वैद्यकीय अधिकारी.

(दोन) नागपूर येथे अधिष्ठाता किंवा उप अधीक्षक, सरकारी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर व जिल्हा शल्यचिकित्सक, नागपूर किंवा राज्य सरकार **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे याबाबत विनिर्दिष्ट करील असा इतर अधिकारी; आणि

(तीन) इतरत्र, जिल्ह्यातील आपल्या अधिकाऱ्यावर उपचार करण्यासाठी राज्य सरकारने नेमलेला जिल्ह्याचा प्रमुख वैद्यकीय अधिकारी ;

आणि त्यात अशा आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल असा या नियमांच्या सर्व किंवा कोणत्याही उपबंधान्वये प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्यांची कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी उप-खंड (एक) किंवा (दोन) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कोणत्याही सरकारी रुग्णालयाच्या अधीक्षकाने किंवा जिल्ह्याच्या प्रमुख वैद्यकीय अधिकाऱ्याने याबाबत लेखी आदेशाद्वारे यथोचितरित्या प्राधिकृत केलेल्या कोणताही अधिकारी याचा समावेश होतो ;

(३) “ सरकारी रुग्णालय ” म्हणजे राज्य सरकारने चालवलेले रुग्णालय किंवा दवाखाना आणि त्यात त्यास जोडलेल्या कोणत्याही शुश्रूषालयाचा समावेश होतो ;

(४) “ वैद्यकीय मदत ” म्हणजे प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याने सरकारी रुग्णालयात किंवा आपल्या समंत्रक कक्षात किंवा रुग्णाच्या घरी दिलेली वैद्यकीय मदत, आणि त्यात—

(एक) रोगनिदानाच्या प्रयोजनासाठी राज्यातील कोणत्याही सरकारी रुग्णालयात किंवा सरकारी प्रयोगशाळेत उपलब्ध असलेल्या व प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याला आवश्यक वाटणाऱ्या विकृतीचिकित्सा, अणुजीवशास्त्रीय, क्ष-किरण शास्त्रीय किंवा अन्य तपासणी पद्धतीचा;

(दोन) प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याशी विचारविनियम केल्यानंतर विशेषज्ञ किंवा वैद्यकीय अधिकारी ठरविल अशा मर्यादेपर्यंत व अशा रीतीने आवश्यक असल्याचे प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकारी प्रमाणित करील अशा विशेषज्ञाशी किंवा अन्य वैद्यकीय अधिकाऱ्याशी मग तो सरकारी अधिकारी असो किंवा नसो, केलेल्या विचारविनिमयाचा समावेश होतो ;

(५) “रुग्ण” म्हणजे अधिनियमाच्या कलम ६ अन्वये वैद्यकीय मदत व उपचार करून घेण्याचा हक्क असलेला महाराष्ट्र विधानसभेचा किंवा महाराष्ट्र विधानपरिषदेचा सदस्य किंवा अशा सदस्यांच्या कुटुंबातील व्यक्ती ;

(६) “उपचार” यात, ज्या सरकारी रुग्णालयात रुग्णावर उपचार करण्यात येतो त्या रुग्णालयात उपलब्ध असलेल्या सर्व वैद्यकीय व शस्त्रक्रियेच्या सोयींचा उपयोग करण्याचा समावेश होतो ; तसेच, त्यात—

(एक) प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याला आवश्यक वाटतील अशा विकृतीचिकित्सा, अणुजीवशास्त्रीय, क्ष-किरणशास्त्रीय, किंवा अन्य पद्धतीचा उपयोग,

(दोन) सामान्यपणे राज्यातील सरकारी रुग्णालयांत अशा रीतीने उपलब्ध नसलेली औषधे, लस, रक्तजल किंवा अन्य रोगनिवारक पदार्थांचा पुरवठा,

(तीन) रुग्ण बरा होण्यासाठी किंवा त्याची प्रकृती गंभीर रीत्या बिघडू नये म्हणून आवश्यक असल्याचे प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकारी लेखी प्रमाणित करील अशी जी औषधे, लस, रक्तजल किंवा अन्य रोगनिवारक पदार्थ अशा रीतीने सामान्यपणे उपलब्ध नसतील व ज्यांच्याबाबतीत केंद्रीय सेवा (वैद्यकीय मदत) नियम, १९४४ अन्वये परतावा अनुज्ञेय नाही, अशा औषधांच्या यादीत ज्यांचा समावेश नसेल अशा औषधांचा, लसींचा, रक्तजलाचा किंवा अन्य रोगनिवारक पदार्थांचा पुरवठा ;

(चार) ज्या रुग्णालयात रुग्णाला दाखल केले असेल त्या रुग्णालयात सामान्यपणे देण्यात येणारी व रुग्णाच्या दर्जाला शोभणारी जी जागा दिली जाते अशी जागा ;

(पाच) ज्या रुग्णालयात रुग्णाला दाखल केले असेल त्या रुग्णालयात सामान्यपणे परिचारिका ज्या सेवा करतात त्या सेवा ;

(सहा) रोगाचे स्वरूप लक्षात घेऊन रुग्ण बरा होण्यासाठी किंवा त्याची प्रकृति गंभीर रीत्या बिघडू नये म्हणून जी शुश्रूषा आवश्यक असल्याचे प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकारी लेखी प्रमाणित करील अशी विशेष शुश्रूषा ;

(सात) पथ्याहार;

यांचाही समावेश होतो ; परंतु त्यात उप-खंड (चार) मध्ये वर्णन केलेल्या जागेव्यतिरिक्त रुग्णाच्या विनंतीप्रमाणे जी जागा दिली जाते तिचा समावेश होत नाही.

३. वैद्यकीय मदत.—(१) रुग्णास विनामूल्य वैद्यकीय मदत मिळण्याचा हक्क असेल.

(२) जेव्हा रुग्णाला पोट-नियम (१) अन्वये विनामूल्य वैद्यकीय मदत मिळण्याचा हक्क असेल तेव्हा. अशा वैद्यकीय मदतीसाठी त्याने कोणतीही रक्कम भरली असेल तर त्यास राज्य सरकार ठरवील अशा रीतीने त्या रकमेची प्रतिपूर्ती राज्य सरकारकडून करण्यात येईल.

४. उपचार.—(१) रुग्णाला विनामूल्य उपचार करून घेण्याचा हक्क असेल.

(२) रुग्णाच्या हिताच्या दृष्टीने त्याला उपचारासाठी सरकारी रुग्णालयात पाठवणे इष्ट आहे असे प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याचे मत असेल तेव्हा, तो रुग्ण जेथे आजारी पडला असेल त्या ठिकाणचे किंवा जिल्ह्यातील जे सरकारी रुग्णालय प्राधिकृत परिचर्या अधिकाऱ्याच्या मते आवश्यक ते उपचार करू शकत असेल अशा सरकारी रुग्णालयात त्या रुग्णाला विनामूल्य उपचार करून घेण्याचा हक्क असेल.

(३) पोट-नियम (२) अन्वये रुग्णाला सरकारी रुग्णालयात विनामूल्य उपचार करून घेण्याचा हक्क असेल तेव्हा अशा उपचारांसाठी त्याने रक्कम दिली असेल तर त्या रुग्णास राज्य सरकार ठरवील अशा रीतीने त्या रकमेची प्रतिपूर्ती राज्य सरकारकडून करण्यात येईल.

(४) प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याने विहित केलेली सर्व औषधे, शक्य असेल तेथवर, बृहन्मुंबईमध्ये सेंट जॉर्ज रुग्णालयात व अन्यत्र प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकारी त्याबाबत विनिर्दिष्ट करील अशा सरकारी रुग्णालयात देण्यात येतील :

परंतु कोणतीही औषधे, लस, रक्तजल किंवा अन्य रोगनिवारक पदार्थ सामान्यपणे अशा कोणत्याही रुग्णालयात उपलब्ध नसतील तेव्हा, त्या रुग्णास प्रथमतः ती विकत घेता येतील व त्यांच्या किंमतीची प्रतिपूर्ती, राज्य सरकार ठरवील अशा रीतीने प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र व तसेच आवश्यक ती प्रमाणके हजर केल्यावर, राज्य सरकारकडून करण्यात येईल. (परिशिष्ट).

५. विशेषज्ञाकडून उपचार.—(१) प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याच्या मते रुग्णाची स्थिती इतकी गंभीर स्वरूपाची किंवा विशेष स्वरूपाची आहे की, आपल्या खेरीज अन्य व्यक्तींच्या वैद्यकीय मदतीची आवश्यकता आहे, तर त्यास,—

(अ) त्याच्या मते त्या रुग्णाला ज्याच्या वैद्यकीय मदतीची आवश्यकता आहे अशा अगदी जवळच्या विशेषज्ञाकडे किंवा राज्यातील अन्य वैद्यकीय अधिकाऱ्याकडे त्या रुग्णाला पाठवता येईल ; किंवा

(ब) तो रुग्ण प्रवास न करू शकण्याइतका आजारी असेल, तर त्या रुग्णावर उपचार करण्यासाठी अशा विशेषज्ञाला किंवा अन्य वैद्यकीय अधिकाऱ्याला बोलावता येईल.

(२) पोट-नियम (१) च्या खंड (ब) अन्वये बोलावलेल्या विशेषज्ञाला किंवा अन्य वैद्यकीय अधिकाऱ्याला, प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याने दिलेली लेखी प्रमाणपत्रे हजर करून ज्या ठिकाणी रुग्ण असेल तेथपर्यंत केलेल्या प्रवासाबद्दल प्रवास भत्ता मिळण्याचा हक्क असेल.

६. प्रवासात वैद्यकीय मदत.— ज्या ठिकाणी रुग्ण आजारी पडला असेल ते ठिकाण प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याचे मुख्यालय नसेल व रुग्णावर उपचार करणाऱ्या वैद्यक व्यवसायींचे किंवा सरकारी वैद्यकीय अधिकाऱ्यांचे असे मत असेल की, प्रवासात आपण स्वतः किंवा अन्य व्यक्तीबरोबर असल्याशिवाय, रुग्णाने यथास्थिती, जिल्हा मुख्यालयापर्यंतचा किंवा बृहन्मुंबईपर्यंतचा प्रवास करणे रुग्णाच्या दृष्टीने सुरक्षित नाही तर, ती स्वतः रुग्णाबरोबर जाईल किंवा दुसऱ्या एखाद्या व्यक्तीला पाठविण्याची व्यवस्था करील. अशाबाबतीत, परिचर्या अधिकारी हा सरकारी कर्मचारी असेल तर तो कर्तव्यार्थ प्रवास करित आहे असे मानण्यात येईल व त्यास जाण्याच्या व परतीच्या प्रवासाबद्दल दौऱ्यावरील प्रवासाप्रमाणे प्रवास भत्ता काढता येईल. आणि तो सरकारी कर्मचारी नसेल तर, त्यास प्रत्यक्ष खर्च मिळण्याचा हक्क असेल.

७. आयुर्वेदिक किंवा होमिओपॅथिक उपचार.—रुग्णावर आयुर्वेदिक किंवा होमिओपॅथिक उपचार करणे आवश्यक असेल तर त्यास यथास्थिति अधीक्षक, एम. ए. पोदार रुग्णालय, मुंबई, पुणे, नागपूर व नांदेड येथील आयुर्वेदिक रुग्णालयाचा अधीक्षक किंवा मुख्य वैद्यकीय अधिकारी किंवा मानसेवी प्रमुख वैद्यकीय अधिकारी होमिओपॅथिक रुग्णालय, मुंबई यांचा सल्ला घेता येईल आणि अशाबाबतीत, यथास्थिती अधीक्षक किंवा मुख्य वैद्यकीय अधिकारी या नियमांच्या प्रयोजनासाठी प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकारी म्हणून मानण्यात येईल. अधीक्षक किंवा मुख्य वैद्यकीय अधिकाऱ्यास आपापल्या रुग्णालयात विकृती-चिकित्सा, अणूजीवशास्त्रीय, क्ष-किरण, शास्त्रीय किंवा अन्य तपासणी पद्धतीची व्यवस्था करता येईल.

८. रुग्णाच्या निवासस्थानी उपचार.—(१) प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याच्या मते योग्य असे रुग्णालय नसल्यामुळे किंवा ते दूर असल्यामुळे किंवा आजारीपणाच्या तीव्रतेमुळे नियम ४, पोट-नियम (२) मध्ये उपबंधित केल्याप्रमाणे रुग्णावर उपचार करणे शक्य नसेल तर त्या रुग्णाच्या निवासस्थानी त्याच्यावर उपचार करता येईल.

(२) पोट-नियम (१) अन्वये रुग्णावर त्याच्या निवासस्थानी उपचार करण्यात येईल तेव्हा, त्यास अशा उपचारासाठी आलेल्या खर्चाबद्दल, जर त्याच्यावर नियम ४, पोट-नियम (२) अन्वये उपचार केला असता तर त्यास या नियमान्वये विनामूल्य जो उपचार करून घेण्याचा हक्क प्राप्त झाला असता अशा उपचाराच्या खर्चाइतकी रक्कम मिळण्याचा त्यास हक्क असेल.

९. या नियमान्वये अनुज्ञेय खर्चाखेरीज अन्य खर्चाची प्रतिपूर्ती करण्याचा हक्क असणार नाही.—या नियमातील कोणत्याही गोष्टीमुळे, या नियमात स्पष्टपणे उपबंधित केले असेल त्याव्यतिरिक्त, रुग्णास दिलेल्या कोणत्याही वैद्यकीय मदतीमुळे किंवा उपचारांमुळे त्याला जो खर्च आला असेल त्या खर्चाची प्रतिपूर्ती करण्याचा रुग्णाला हक्क प्राप्त होतो असे मानले जाणार नाही.

१०. निरसन व व्यावृत्ती.—महाराष्ट्र विधानमंडळ सदस्य (वैद्यकीय मदत) नियम, १९६३ हे उक्त नियमांचे निरसन करण्यापर्वी केलेल्या किंवा करण्याचे राहून गेलेल्या गोष्टींच्या संबंधी असेल ते खेरीजकरून याद्वारे निरसित करण्यात येत आहेत.

परिशिष्ट एक

केंद्र/राज्य शासकीय कर्मचारी आणि त्यांचे कुटुंबीय यांची वैद्यकीय देखभाल आणि/किंवा उपचार यांच्या संबंधात करण्यात आलेल्या वैद्यकीय खर्चाच्या परताव्याची मागणी करण्याकरिता करावयाच्या अर्जाचा नमुना

टीप.—प्रत्येक रुग्णाकरिता स्वतंत्र नमुना वापरावा.

१. शासकीय कर्मचाऱ्याचे नाव व पदनाम
(ठळक अक्षरात)
२. कर्मचारी ज्या कार्यालयात नोकरीत आहे त्या कार्यालयाचे नाव.
३. वित्तीय नियमांमध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे शासकीय कर्मचाऱ्याचे वेतन आणि इतर वित्तलब्धी स्वतंत्रपणे दर्शविण्यात याव्यात.
४. कामाचे ठिकाण
५. प्रत्यक्ष निवासस्थानाचा पत्ता
६. रुग्णाचे नाव आणि शासकीय कर्मचाऱ्याशी त्याचे / तिचे नाते.

टीप.—मुलाच्या बाबतीत वयसुद्धा नमूद करावे.
७. ज्या ठिकाणी रुग्ण आजारी झाला असेल ते ठिकाण
८. आजाराचे स्वरूप व कालावधी
९. मागणी केलेल्या रकमेचा तपशील :-

वैद्यकीय देखभाल

(एक) रोग लक्षणासाठी सल्ला देण्याची फी द्यावी-

(अ) ज्या वैद्यकीय अधिकाऱ्याचा सल्ला घेतला असेल त्याचे नाव व पदनाम आणि ज्या रुग्णालयाशी किंवा दवाखान्याशी तो संबंधित असेल त्या रुग्णालयाचे किंवा दवाखान्याचे नाव.

(ब) किती वेळा सल्ला घेण्यात आला ती संख्या आणि त्याच्या तारखा आणि प्रत्येक सल्ल्यासाठी दिलेली फी.

(क) रुग्णालयाच्या वैद्यकीय अधिकाऱ्याच्या रोगचिकित्सा कक्षात (कन्सल्टिंग रुम) सल्ला घेण्यात आला की रुग्णाच्या निवासस्थानी सल्ला घेण्यात आला, ते नमूद करावे.

(दोन) रोग निदान करताना करण्यात आलेल्या विकृती चिकित्साविषयक, अणुजीवशास्त्रीय, क्ष-किरणशास्त्रीय किंवा इतर तत्सम चाचण्यांसाठी आकारण्यात आलेली फी त्यामध्ये पुढील गोष्टी नमूद कराव्यात—

(अ) ज्या रुग्णालयात किंवा प्रयोगशाळेत चाचण्या घेण्यात आल्या होत्या त्या रुग्णालयाचे किंवा प्रयोगशाळेचे नाव.

(ब) प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याच्या सल्ल्याने चाचणी घेण्यात आली होती किंवा कसे, घेण्यात आली असेल तर अशा अर्थाचे प्रमाणपत्र सोबत जोडावे.

(तीन) बाजारातून खरेदी केलेल्या औषधांचा खर्च (औषधांची सूची व रोखीच्या पावत्या जोडण्यात याव्यात.)

विशेषज्ञांचा सल्ला घेणे

विशेषज्ञाला किंवा प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्याव्यतिरिक्त किंवा प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकाऱ्याव्यतिरिक्त एखाद्या अन्य वैद्यकीय अधिकाऱ्याला देण्यात आलेली फी, त्यामध्ये पुढील गोष्टी दर्शविण्यात याव्यात :-

(अ) ज्याचा सल्ला घेण्यात आला असेल त्या विशेषज्ञाचे किंवा वैद्यकीय अधिकाऱ्याचे नाव व पदनाम व तो ज्या रुग्णालयाशी संलग्न असेल त्या रुग्णालयाचे नाव.

(ब) किती वेळा सल्ला घेण्यात आला ती संख्या व जेव्हा सल्ला घेण्यात आला ती तारीख व प्रत्येक सल्ल्यासाठी आकारण्यात आलेली फी.

(क) सल्ला रुग्णालयात किंवा विशेषज्ञाच्या किंवा वैद्यकीय अधिकाऱ्याच्या रोगचिकित्सा कक्षात (कन्सल्टिंग रुम) किंवा रुग्णाच्या निवासस्थानी घेण्यात आला होता किंवा कसे.

(ड) त्या प्रांताच्या मुख्य प्रशासकीय वैद्यकीय अधिकाऱ्याच्या पूर्वमान्यतेने व सल्ल्याने विशेषज्ञाचा किंवा वैद्यकीय अधिकाऱ्याचा सल्ला घेण्यात आला होता किंवा कसे. तसा सल्ला घेण्यात आला असेल तर तशा अर्थाचे प्रमाणपत्र जोडण्यात यावे.

१०. मागणी केलेली एकूण रक्कम

११. सहपत्राची यादी

१२. कुटुंबातील व्यक्तींची संख्या म्हणजेच १५ ऑगस्ट १९६८ रोजी आणि त्यानंतर जिवंत असलेली मुले.

शासकीय कर्मचाऱ्याने सही करून द्यावयाचे प्रतिज्ञापन

मी याद्वारे जाहीर करतो की, या अर्जामध्ये केलेली निवेदने माझ्या संपूर्ण माहितीप्रमाणे व विश्वासाप्रमाणे खरी असून ज्या व्यक्तींवर वैद्यकीय खर्च करण्यात आला ती व्यक्ती पूर्णपणे माझ्यावर अवलंबून आहे.

शासकीय कर्मचाऱ्यांची सही,
(कर्मचारी) ज्या कार्यालयाशी संबंधित
आहे त्या कार्यालयाचे नाव.

परिशिष्ट दोन

शासन निर्णय, सार्वजनिक आरोग्य विभाग क्रमांक एमएजी/१०८४/११६/पीएच-१ए

दिनांक २१ जुलै १९८४.

परिशिष्ट “ अ ”

..... येथे नोकरीत असलेल्या व
 श्री./श्रीमती यांची पत्नी/यांचा पती/यांचा मुलगा/यांची मुलगी/यांची आई/यांचे
 वडील/यांची बहिण असलेल्या श्री. /श्रीमती / कुमार / कुमारी यांना
 पुढीलप्रमाणे प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

प्रमाणपत्र “अ”

(उपचारासाठी रुग्णालयात दाखल करण्यात न आलेल्या रुग्णाच्या बाबतीत द्यावयाचे.)

मी, डॉ. याद्वारे असे प्रमाणित करतो की,
 (अ) या रुग्णावर रुग्णालयात / माझ्या
 रोगचिकित्सा कक्षात (कन्सल्टिंग रुम) उपचार करण्यात आले होते आणि रुग्णास बरे वाटण्याकरिता/त्याची स्थिती
 अधिक खालावू नये याकरिता याबाबतीत मी लिहून दिलेली, खाली उल्लेखिलेली औषधे अत्यावश्यक होती. विहित
 केलेली औषधे ही, शासन निर्णय क्रमांक एमएजी-१०६८/६०११ (ए)-पी, दिनांक ११ फेब्रुवारी १९७१, एमएजी-१०६८/
 ६०५११/(ए)-पी, दिनांक २९ एप्रिल १९७२ आणि शा.नि.क्र. एमएजी-१०७२/एस, दिनांक २४ सप्टेंबर १९७३, या
 अन्वये (वैद्यकीय खर्चाची) प्रतिपूर्ती मिळण्याजोग्या औषधांचा प्रवर्गात समाविष्ट करण्यात आली असून, ती रुग्णांना
 पुरवठा करण्याकरिता (रुग्णालयाचे नाव) या रुग्णालयाच्या साठ्यात
 नाहीत व त्यामध्ये ज्यांच्याकरिता समान उपचार-शास्त्रीय मूल्य असणारे (रोगनिवारण करण्याची तितकीच क्षमता
 असणारे) अधिक स्वस्त पदार्थ उपलब्ध आहेत, अशा दुकानातच तयार करून मिळणाऱ्या औषधांचा तसेच मूलतः
 अन्नपदार्थ, शक्तीवर्धके (टॉनिक्स) किंवा जंतुनाशके यांचा समावेश होत नाही.

अनुक्रमांक	औषधाचे/उपयंत्राचे नाव व त्याचा प्रवर्ग	दररोजचे प्रमाण	एकूण आवश्यक असलेले प्रमाण
(१)	(२)	(३)	(४)
१
२
३
४
५

(ब) रुग्णास हा आजार असून/होता व पासून
..... पर्यंत मी त्याच्यावर/तिच्यावर उपचार करीत आहे/होतो.

(क) रुग्णावर प्रसूतिपूर्व/प्रसूत्युत्तर उपचार करण्यात आले नाहीत/आले नव्हते.

(ड) क्ष-किरण चाचण्या, प्रयोगशाळा चाचण्या इत्यादिकरिता रुपये इतका खर्च
करण्यात आला व तो करणे आवश्यक होते व माझ्या सल्ल्यावरून
(रुग्णालयाचे किंवा प्रयोगशाळेचे नाव) येथे या चाचण्या करण्यात आल्या.

(इ) रुग्णास रुग्णालयात दाखल करणे आवश्यक नाही/नव्हते.

ठिकाण

दिनांक

वैद्यकीय अधिकाऱ्याचे नाव, सही व पदनाम (अधिकारी)
ज्या रुग्णालयाशी/दवाखाना इत्यादीशी संबंधित असलेल्या
रुग्णालयाचे/दवाखान्याचे नाव व शिक्का.

परिशिष्ट तीन

जोडपत्र “ब”

..... येथे नोकरीत असलेल्या व श्री./श्रीमती
 यांची पत्नी/यांचा पती/यांचा मुलगा/यांची मुलगी/यांचे वडील/
 यांची आई असलेल्या श्री. /श्रीमती / कुमार / कुमारी यांना पुढीलप्रमाणे
 प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

प्रमाणपत्र “अ”

(उपचाराकरिता रुग्णालयात दाखल करण्यात आलेल्या रुग्णाच्या बाबतीत द्यावयाचे.)

(रुग्णालयातील त्या प्रकरणाच्या प्रभारी वैद्यकीय अधिकाऱ्याने यावर स्वाक्षरी करावी.)

मी, डॉक्टर याद्वारे असे प्रमाणित करतो
 की,—

(अ) या रुग्णास माझ्या /डॉ. (वैद्यकीय अधिकाऱ्याचे नाव व
 पदनाम) यांच्या सल्ल्यावरून रुग्णालयात दाखल करण्यात आले होते.

(ब) हा रुग्ण येथे उपचार घेत असून रुग्णास बरे
 वाटण्याकरिता /त्याची स्थिती अधिक खालावू नये याकरिता याबाबतीत मी लिहून दिलेली, खाली उल्लेखिलेली औषधे
 अत्यावश्यक होती. विहित केलेली औषधे ही, या प्रमाणपत्रासोबत जोडलेल्या जोडपत्र-एक/जोडपत्र-दोन/जोडपत्र-
 तीनच्या शासन निर्णय क्रमांक एमएस-१०६८/६०५११/(ए)/पी, दिनांक ११ फेब्रुवारी १९७१, क्र. एमएजी-१०७२/
 ६००७२/एस, दिनांक २९ एप्रिल १९७२ व शा.नि.क्र. एमएजी-१०७२-६००७२-एस, दिनांक २४ सप्टेंबर १९७३ मध्ये
 औषधांच्या प्रवर्गात समाविष्ट करण्यात आली असून रुग्णांना पुरवठा करण्याकरिता
 (रुग्णालयाचे नाव) या रुग्णालयातील साठ्यात ही औषधे उपलब्ध नाहीत व
 त्यामध्ये, ज्यांच्याकरिता समान उपचारशास्त्रीय मूल्य असणारे (रोगनिवारण करण्याची तितकीच क्षमता असणारे)
 अधिक स्वस्त पदार्थ उपलब्ध आहेत, अशा दुकानातच तयार करून मिळणाऱ्या औषधांचा तसेच मूलतः अन्नपदार्थ,
 शक्तिवर्धके किंवा जंतुनाशके यांचा समावेश होत नाही.

अनुक्रमांक	औषधाचे/उपयंत्राचे नाव व त्याचा प्रवर्ग क्रमांक	दररोजचे प्रमाण	एकूण आवश्यक असलेले प्रमाण
(१)	(२)	(३)	(४)
१
२
३
४
५

(क) रुग्णास हा आजार असून/होता व पासून
..... पर्यंत मी त्याच्यावर/तिच्यावर उपचार करित आहे/होतो.

(ड) क्ष-किरण चाचण्या, प्रयोगशाळा चाचण्या इत्यादिकरिता रुपये इतका खर्च
करण्यात आला व तो करणे आवश्यक होते व माझ्या सल्ल्यावरून
(रुग्णालय किंवा प्रयोगशाळेचे नाव) येथे या चाचण्या करण्यात आल्या.

ठिकाण

दिनांक

रुग्णालयातील या प्रकरणातील प्रभारी
अधिकार्याचे नाव, स्वाक्षरी व पदनाम आणि
रुग्णालयाचे नाव व शिक्का.

परिशिष्ट चार

नमुना “क”

तातडीच्या वैद्यकीय उपचारांकरिता शासकीय कर्मचाऱ्याला द्यावयाचे खर्चाचे प्रमाणपत्र

(उपचार करणाऱ्या खाजगी व्यवसायीने द्यावयाचे)

याद्वारे असे प्रमाणित करण्यात येते की—

..... येथे या पदावर नोकरीस असलेल्या
 व या पत्त्यावर राहणाऱ्या
 श्री./श्रीमती यांची/यांचा, पत्नी/पती/मुलगा/मुलगी/
 वडील/आई/भाऊ/बहीण श्री./श्रीमती यांच्यावर/हिच्यावर
 दिनांक पासून पर्यंत तातडीने उपचार करण्याची गरज
 असलेला रुग्ण म्हणून यांनी पुढील उपचार केले होते :—

पुढील तक्रारींकरिता

दिसून आलेले प्रमुख लक्षण

आवश्यक ती तातडीची तपासणी व

तिचे निष्कर्ष.

रोगनिदान

उपचाराकरिता झालेला एकूण खर्च (जोडपत्र “ड”) रुपये इतका होता, व त्याचा तपशील
 नमुना “ड” मध्ये देण्यात आला आहे. याद्वारे, असे प्रमाणित करण्यात येते की, तातडीच्या उपचारानंतर रुग्णाला
 पुढील उपचाराकरिता प्राधिकृत वैद्यकीय देखभाल अधिकाऱ्यास भेटण्याचा सल्ला देण्यात आला होता.

दिनांक स्वाक्षरी

डॉक्टराचे नाव

ठिकाण नोंदणी क्रमांक

रुग्णालयाचे नाव

परिशिष्ट पाच

नमुना “डु”

खाजगी रुग्णालयात तातडीचे उपचार करण्यात आलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्याकरिता
 करण्यात आलेल्या खर्चाचे (तपशीलवार) प्रमाणपत्र
 (उपचार करणाऱ्या डॉक्टरने भरावयाचे व जोडपत्र “क” ला जोडावयाचे)

- रुग्णाचे नाव :
- रुग्णालयात दाखल केल्याची तारीख :
- रुग्णालयातून घरी पाठवल्याची तारीख :
- रुग्णालयाचा नोंदणी क्रमांक :
- (अ) (१) सल्ला :
- (२) दररोज रु. या दराने
 दिनांक पासून पर्यंत
 एकूण दिवसांचा रुग्णालयात
 ठेवल्याचा खर्च.
- (३) शस्त्रक्रियेवरील खर्च :
- (४) शस्त्रक्रियागारात केलेला खर्च :
- (५) बंधिरीकरणावरील खर्च :
- (६) दिलेल्या भेटी (व्हिजिटस्) :
- (अ) प्रत्येक भेटीसाठी (व्हिजिट) रु.
 याप्रमाणे नेहमीच्या भेटीची संख्या.
- (ब) प्रत्येक भेटीसाठी (व्हिजिट) रु.
 प्रमाणे विशेष भेटीसाठी रुग्णाला
 या डॉक्टरांकडे जितक्या वेळा पाठविले
 ती संख्या.
- डॉक्टर यांच्याकडे दर
 भेटीसाठी (व्हिजिटला) रु. या
 दराने जितक्या वेळा पाठविले ती संख्या.
- डॉक्टर यांच्याकडे दर:
 भेटीसाठी (व्हिजिटला) रू.....(या
 दराने जितक्या वेळा पाठविले ती संख्या.

- (७) दररोज रुपयेया दराने :
..... दिवस इन्व्युबेटरचा वापर
केला.
- (८) प्रतिदिनी रुपये या दराने :
..... दिवस मॉनिटरचा वापर केला.
- (९) तापसण्या :—
- (अ) विकृतिचिकित्सा (पॅथॉलॉजी) :
प्रयोगशाळा.
- (ब) क्ष-किरण छायाचित्रे :
.....
- (क) प्रत्येक छत्स्पंद विद्युतलेखासाठी :
(ईसीजी) रुपये प्रमाणे
छत्स्पंद विद्युतलेखाचा खर्च.
- (ड) इतर

(ब) औषधे

अनुक्रमांक	औषधाचे नाव	औषधाची किंमत (रुपये पैसे)
.....
.....
.....
	एकूण
	एकूण बेरीज (अ + ब)

(यथार्थ अनुवाद)

न. ब. पाटील,

भाषा संचालक, महाराष्ट्र राज्य.

परिशिष्ट सहा

(केवळ मधुमेह झालेल्या रुग्णांवर उपचार केले असताना द्यावयाचे प्रमाणपत्र)

याद्वारे असे प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री./श्रीमती/कुमारी

(श्री./श्रीमती/कुमारी यांचे/यांची पती/पत्नी/
मुलगा/मुलगी/आई/वडील/भाऊ/बहीण)

..... विभागाचे कर्मचारी हे

माझ्या वैद्यकीय सल्ला कक्षात मधुमेहाच्या रोगावर उपचार घेत असून दिनांक
रुग्णालयात

पासून पर्यंतच्या कालावधीत त्यांच्या रोगाची प्रारंभिक

अवस्था असताना त्यावर उपचार करण्यासाठी
रुग्णालयात त्यांच्यावर उपचार करण्यासाठी

त्यांना “इन्सुलीन”, “नादीसन” वगैरे औषधे देण्यात आली होती. उपरोक्त रुग्णाची प्रकृती गंभीर झाल्यामुळे त्यास रुग्णालयात ठेवणे भाग पडले.

त्याच्या आजाराचे दिनांक रोजी निदान झाले.

अधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकारी
(नाव व पदनाम)

ठिकाण :

दिनांक :

रुग्णालय/वैद्यकीय सल्ला कक्ष/यातील
प्रभारी वैद्यकीय अधिकारी.

टीप.— प्रत्यक्ष शासकीय कर्मचाऱ्यावरील उपचारांच्या बाबतीत प्रमाणपत्र द्यावयाचे असेल तर कंसातील मजकूर वगळण्यात यावा.

परिशिष्ट

[नियम ४ (३) पहा]

विधानमंडळाच्या सदस्यांना वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती

शासन निर्णय, नगरविकास व गृहनिर्माण विभाग,
क्रमांक एमएजी. १०६६/२६४९७-एस, दिनांक २९ ऑगस्ट १९६६

सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय यांचे पत्र क्रमांक १०२६५-एच, दिनांक २९ एप्रिल १९६६.

शासन निर्णय.—महाराष्ट्र विधानमंडळ सदस्य (वैद्यकीय मदत) नियम, १९६६ नियम ३ व ४ च्या पोट-नियम (१) अन्वये रुग्णास विनामूल्य वैद्यकीय मदत मिळण्याचा व उपचार करून घेण्याचा हक्क आहे. नियमात आणखी अशीही तरतूद करण्यात आली आहे की, रुग्णाला विनामूल्य मदत मिळण्याचा व उपचार करून घेण्याचा हक्क असेल तेव्हा, अशा वैद्यकीय मदतीसाठी व उपचारासाठी त्याने दिलेल्या रकमेची प्रतिपूर्ती राज्य सरकार ठरवतील अशा रीतीने राज्य सरकारकडून त्याला करण्यात येईल.

शासन आता असा निदेश देत आहे की, महाराष्ट्र विधानमंडळ सदस्य (वैद्यकीय मदत) नियम, १९६६ मध्ये व्याख्या केलेल्या रुग्णाला जेव्हा जेव्हा वैद्यकीय खर्चाची प्रतिपूर्ती करण्याचा हक्क असेल तेव्हा तेव्हा त्याने आपली मागणी, सरकारी कर्मचारी आपली मागणी ज्या प्रपत्रात सादर करतो त्या प्रपत्रात सादर करावी (प्रपत्र शासन निर्णयाला जोडले आहे). यथोचितरित्या भरलेले व रुग्णांच्या प्राधिकृत वैद्यकीय परिचर्या अधिकाऱ्याने प्रतिस्वाक्षरित केलेले प्रपत्र वेतन, भत्ते इत्यादी देण्याच्या प्रयोजनासाठी, विधानसभेच्या/विधानपरिषदेच्या संबंधित सदस्याच्या आहरण व संवितरण अधिकारी असलेल्या जिल्हा कोषागार अधिकाऱ्याकडे सादर करावे. जिल्हा कोषागार अधिकारी त्यानंतर महाराष्ट्र विधानसभेच्या/विधानपरिषदेच्या सदस्याने महाराष्ट्र विधानमंडळ सदस्य (वैद्यकीय मदत) नियम, १९६६ अनुसार सादर केलेल्या बिलांचे परिनिरीक्षण करील व त्यानंतर विधानसभेच्या/विधानपरिषदेच्या सदस्याला रक्कम देईल.

परिशिष्ट 'अ'

श्री./श्रीमती यांची/यांचे पत्नी/पती/मुलगा/मुलगी/
आई/वडील/बहीण/भाऊ श्री./श्रीमती/कुमार/कुमारी यांना दिलेले
प्रमाणपत्र.

प्रमाणपत्र 'अ'

(उपचारासाठी रुग्णालयात दाखल न केलेल्या रुग्णांच्याबाबतीत द्यावयाचे)

मी, डॉक्टर याद्वारे प्रमाणित करतो की,—

(अ) मी, माझ्या संमंत्रक कक्षात दिनांक (येथे तारीख लिहावी)
रुग्णाच्या निवासस्थानी

ला दिलेल्या सल्ल्याबाबत रु. फी आकारली.

(ब) मी माझ्या संमंत्रक कक्षात/रुग्णाच्या निवासस्थानी, दिनांक (येथे तारीख लिहावी)
ला स्नायूतील (इन्ट्रामस्क्यूलर) इंजेक्शन/सब क्युटेनिस इंजेक्शन देण्यासाठी रुपये फी आकारली.

(क) दिलेली इंजेक्शने प्रतिक्षमतेच्या किंवा रोगप्रतिबंधक प्रयोजनासाठी दिली होती/नव्हती.

(ड) रुग्णालयात/माझ्या संमंत्रक कक्षात रुग्णावर उपचार करण्यात आले व या संबंधात मी लिहून दिलेली खाली नमूद केलेली औषधे रुग्ण बरा होण्यासाठी/त्याची प्रकृती गंभीररित्या बिघडू नये म्हणून आवश्यक होती. लिहून दिलेल्या औषधांचा, भारत सरकारने तयार केलेल्या अनुज्ञेय नसणाऱ्या औषधांच्या यादीत समावेश नाही व खाजगी रुग्णांचा पुरवठा करण्यासाठी ती (रुग्णालयाचे नाव) येथे साठवलेली नाहीत आणि त्यात, ज्या औषधी पदार्थासाठी तितक्याच रोगनिवारक मूल्याचे स्वस्त पदार्थ उपलब्ध आहेत असा एकस्वाधिकार औषधी पदार्थांचा समावेश नाही. तसेच त्यात जे मुख्यतः अन्नपदार्थ, प्रसाधने किंवा रोगाणुनाशके आहेत अशा औषधी पदार्थांचा समावेश नाही.

औषधाचे नाव	किंमत
१.
२.
३.

(ई) रुग्ण ने आजारी आहे/होता आणि दिनांक पासून दिनांक पर्यंत मी त्याच्यावर उपचार करीत आहे/होतो.

(फ) रुग्णावर प्रस्तूतीपूर्व किंवा प्रस्तूतीनंतर उपचार केले होते/नव्हते.

(ग) क्ष-किरण, प्रयोगशाळा तपासणी इत्यादींसाठी केलेला रु. खर्च आवश्यक होता व (रुग्णालयाचे किंवा प्रयोगशाळेचे नाव) येथे माझ्या सल्ल्यानुसार अशी तपासणी करण्यात आली.

(ह) विशेषज्ञाच्या सल्ल्यासाठी मी रुग्णाला डॉक्टर यांचेकडे पाठविले आणि नियमान्वये आवश्यक असलेली * यांची आवश्यक ती मान्यता मिळविली होती.

(आय) रुग्णाला रुग्णालयात ठेवण्याची आवश्यकता होती/नव्हती.

वैद्यकीय अधिकाऱ्याची सही व तो ज्या
रुग्णालयात/दवाखान्यात आहे त्या
रुग्णालयाचे/दवाखान्याचे नाव.

ठिकाण :
दिनांक :

टीप.— लागू नसलेल्या बाबी खोडाव्यात बाब (अ) सक्तीची आहे आणि ती सर्व बाबतीत वैद्यकीय अधिकाऱ्याने भरली पाहिजे.

* येथे नियम ४(१) अन्वये ज्या अधिकाऱ्यांची मान्यता मिळवली त्या अधिकाऱ्याने पूर्ण पदनाम लिहावे.

परिशिष्ट 'ब'

श्री./श्रीमती यांची/यांचे पत्नी/पती/मुलगा/मुलगी/
आई/वडील/बहीण/भाऊ श्री./श्रीमती/कुमार/कुमारी यांना दिलेले
प्रमाणपत्र.

प्रमाणपत्र 'ब'

(उपचारासाठी रुग्णालयात दाखल करण्यात आलेल्या रुग्णांच्याबाबतीत द्यावयाचे)

भाग 'अ'

(रुग्णालयात त्या रुग्णावर उपचार करणाऱ्या वैद्यकीय अधिकाऱ्याने सही करावयाचे)

मी, डॉक्टर याद्वारे च्या सल्ल्यावरून
प्रमाणित करतो की,—

(अ) रुग्णाला माझ्या, (वैद्यकीय अधिकाऱ्याचे नाव
व पदनाम) सल्ल्यावरून रुग्णालयात दाखल केले होते.

(ब) येथे, मी रुग्णावर उपचार करीत होतो आणि या संबंधात मी लिहून
दिलेली खाली उल्लेख केलेली औषधे रुग्ण बरा होण्यासाठी/त्याची प्रकृती गंभीररीत्या बिघडू नये म्हणून आवश्यक
होती. लिहून दिलेल्या औषधांचा, भारत सरकारने तयार केलेल्या अनुज्ञेय नसणाऱ्या औषधांच्या यादीत समावेश नाही
व ती खाजगी रुग्णांना पुरवठा करण्यासाठी (रुग्णालयाचे नाव) येथे साठवलेली
नाहीत आणि त्यात, ज्या औषधी पदार्थासाठी तितक्याच रोगनिवारक मुल्याचे स्वस्त पदार्थ उपलब्ध आहेत अशा
एकस्वाधिकार औषधी पदार्थांचा समावेश नाही तसेच त्यात जे मुख्यतः अन्नपदार्थ, प्रसाधने किंवा रोगाणुनाशके आहेत
अशा औषधी पदार्थांचा समावेश नाही.

औषधाचे नाव

किंमत

१.
२.
३.
४.
५.

(क) दिलेली इंजेक्शन प्रतिक्षमतेच्या किंवा रोगप्रतिबंधक प्रयोजनासाठी दिली होती/नव्हती.

(ड) रुग्ण ने आजारी आहे/होता आणि दिनांक पासून
दिनांक पर्यंत मी त्याच्यावर उपचार करीत आहे/होतो.

(ई) क्ष-किरण, प्रयोगशाळा तपासणी इत्यादींसाठी केलेला रु. खर्च आवश्यक होता व (रुग्णालयाचे किंवा प्रयोगशाळेचे नाव) येथे माझ्या सल्ल्यानुसार अशी तपासणी करण्यात आली.

(फ) विशेषज्ञाच्या सल्ल्यासाठी मी, डॉक्टर यांना बोलाविले आणि नियमान्वये आवश्यक असलेली * यांची आवश्यक ती मान्यता मिळविली होती.

रुग्णालयातील त्या रुग्णावर उपचार
करणाऱ्या वैद्यकीय अधिकाऱ्याची सही व
पदनाम आणि रुग्णालयाचे नाव.

भाग 'ब'

मी प्रमाणित करतो की, रुग्णालयात रुग्णावर उपचार करण्यात आले आणि खास परिचारिकांच्या ज्या सेवेसाठी रुपये खर्च झाला (जोडलेली बिले व पावत्या पहाव्यात) त्या सेवा रुग्ण बरा होण्यासाठी/त्याची प्रकृती गंभीररित्या बिघडू नये म्हणून आवश्यक होत्या.

रुग्णालयातील त्या रुग्णावर उपचार
करणाऱ्या वैद्यकीय अधिकाऱ्याची सही व
पदनाम आणि रुग्णालयाचे नाव.

* येथे नियम ४(१) अन्वये ज्या अधिकाऱ्याची मान्यता मिळविली त्या अधिकाऱ्याचे पूर्ण नाव व पदनाम लिहावे.